
SAMENVATTING

Flying Team against Violence

Aanpak van eengerelateerd geweld,
huwelijksdwang en achterlating

Beleid, good practices en succesfactoren in Cyprus,
Duitsland, Nederland, Zweden en Turkije

COLOFON

Gepubliceerd door: "Flying Team against Violence", een samenwerking tussen:

- ALMAeuropa (Zweden)
- Bağımsız Kadın Derneği (Independent Women Association) (Turkije)
- Mediterranean Institute of Gender Studies (MIGS) (Cyprus)
- Papatya/Türkisch-Deutscher Frauenverein (Duitsland)
- Stichting Kezban (Nederland)
- Stichting Welsaen (Nederland)
- MOVISIE (Nederland)

Samenstelling : MOVISIE in samenwerking met de projectorganisaties van het Flying Team against Violence

Vertaling (uit het Engels) : Emilin Lap Vertalingen

Eindredactie : Afdeling Communicatie MOVISIE

Ontwerp : Ontwerpburo Suggestie & illusie

Gefinancierd door het Daphne Fonds, Europese Commissie

Disclaimer: Deze uitgave wordt gefinancierd door het Daphne III Programma van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze uitgave ligt bij MOVISIE. De inhoud is op geen enkele wijze een weergave van de ideeën van de Europese commissie.

Deze rapportage is beschikbaar in het Engels, Nederlands, Zweeds, Duits en Turks en is te downloaden op de websites van de partnerorganisaties.

MOVISIE, Utrecht, september 2012

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Schadelijke tradities	1
1.2	Rol van zelforganisaties en NGO's	1
1.3	Europees project 'Flying Team against Violence'	2
1.4	Leeswijzer	3
2	Definities	4
2.1	Het belang van definities	4
2.2	Verschillen en overeenkomsten	4
2.3	Een aantal definities	6
3	Overheidsbeleid en implementatie: ervaringen en uitdagingen	8
3.1	Overeenkomsten en verschillen	8
3.2	Politiek en aanpak in de partnerlanden	11
4	Succesfactoren van Good Practices	16
4.1	Voorwaarden voor succes	16
4.2	Succesfactoren voor good practices	18
5	Vijf good practices	21
5.1	De selectie	21
5.2	Vijf good practices	22
6	Conclusies en aanbevelingen	34
6.1	Conclusies	34
6.2	Aanbevelingen	36
7	Adressen organisaties project Flying Team Against Violence	39

1 Inleiding

1.1 Schadelijke tradities

Veel vrouwen, mannen, jongens en meisjes in Europa zijn slachtoffer (geweest) van schadelijke tradities zoals eengerelateerd geweld en huwelijksdwang, of lopen kans slachtoffer te worden. Het risico ernstig beschadigd te worden ten gevolge van bepaalde tradities is voor meisjes/vrouwen groter dan voor jongens/mannen. En de ene cultuur kent meer schadelijke tradities dan de andere, hoewel bijvoorbeeld huwelijksdwang in heel veel gemeenschappen voorkomt. De grootste risicogroep als het gaat om uiteenlopende schadelijke tradities vormen meisjes en vrouwen uit migrantengemeenschappen als de Somalische, Pakistaanse, Marokkaanse, Iraakse, Iranese en Afghaanse gemeenschap. Een tweede risicogroep vormen lesbische vrouwen/meisjes, homoseksuele mannen/jongens, biseksuele en transgenders (LHBT's).

Geweld voortkomend uit tradities begint meestal binnen het gezin, de familie en de etnisch-culturele gemeenschap van het slachtoffer, en is gebaseerd op patriarchale ideeën over de rollen van mannen, vrouwen en seksualiteit. Binnen zo'n patriarchaal moreel kader hebben individuen weinig autonomie waar het gaat om de keuze van een partner of de manier waarop ze hun leven willen leiden. Op 'overtreding' van de gedragsregels staan vaak ingrijpende straffen zoals verbannen worden uit de familie en de gemeenschap, het dreigen met fysiek geweld of het daadwerkelijk met geweld ingrijpen. Eengerelateerd geweld in Europa heeft vaak ook nog een internationale component, omdat veel migrantengezinnen in Europa sterke banden onderhouden met familieleden en gemeenschappen in het land van herkomst.

Om uit tradities voortkomend geweld, zoals eengerelateerd geweld, effectief te bestrijden, moeten professionals die temaken hebben met (potentiële) slachtoffers goed opgeleid worden. Er moeten genoeg opvangmogelijkheden zijn voor slachtoffers. Er moet voldoende en goede hulpverlening beschikbaar zijn. De plegers van het geweld moeten effectief vervolgd (kunnen) worden. Het is echter minstens zo belangrijk dat er een mentaliteits- en gedragsverandering plaatsvindt in de betreffende familiesystemen en gemeenschappen. Dit proces begint met het bespreekbaar maken van onderdrukkende normen en gewelddadige sancties op overtreding van die normen. En moet uitmonden in de afschaffing van de praktijken die in strijd zijn met de mensenrechten. Daarvoor zijn middelen nodig die (potentiële) slachtoffers en ouders de kracht en het zelfvertrouwen geven om zich te weer te stellen tegen onderdrukkende tradities en sociale druk vanuit de gemeenschap te weerstaan.

Vanwege het internationale karakter van de problematiek is een aanpak nodig op lokaal niveau, landelijk niveau, Europees niveau en internationaal niveau.

1.2 Rol van zelforganisaties en NGO's

Concrete en duurzame verandering komt voort uit de interactie tussen de reguliere hulpverlening en de maatschappij. Maar een fundamentele mentaliteits- en gedragsverandering binnen het gezinssysteem moet vanuit de betrokken gemeenschappen zelf komen.

En het gebeurt! Veel zelforganisaties, vrouwenorganisaties en NGO's werken met veel succes aan de preventie en bestrijding van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Het doel is het versterken en ondersteunen van hun achterban om ze te beschermen tegen geweld en sociale druk en om ze weerbaar te maken. Verder leveren de organisaties ook een belangrijk aandeel in de hulpverlening aan slachtoffers. Veel slachtoffers vinden het moeilijk om aan te kloppen bij reguliere instanties of andere organisaties omdat ze zich onbegrepen of niet geholpen voelen. Een vaak gehoorde opmerking vanuit deze groep is dat vrijwilligers- en zelforganisaties meer begrip hebben voor hun situatie en toegankelijker zijn. De vrijwilligers (en mensen met een migrantenachtergrond en interculturele bemiddelaars) spelen daarnaast een belangrijke rol in de contacten tussen hulpbieders en hulpvragers of andere partijen.

In veel Europese landen organiseren zelforganisaties en (vrouwen)NGO's verschillende activiteiten in het kader van de bestrijding van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Zelforganisaties en NGO's werken voornamelijk met vrijwilligers en met beperkte financiële middelen. Dit maakt het moeilijker om structurele benaderingen op te zetten, (nieuwe) vrijwilligers op te leiden en te begeleiden, resultaten, methoden en good practices te documenteren en te publiceren en/of om resultaten, ervaringen en knelpunten uit te wisselen met collega-organisaties op Europees niveau. Gevolg hiervan is dat veel kennis en praktijkervaring verloren gaat. Dat betekent ook dat veel organisaties het wiel opnieuw uit moeten vinden. Kortom, een enorme verspilling van expertise, energie, tijd en geld.

1.3 Europees project 'Flying Team against Violence'

Europees project 'Flying Team against Violence - bestrijding van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating'. De volgende partners sloten zich aan: ALMAeuropa (Zweden), Mediterranean Institute of Gender Studies (Cyprus) en Papatya/Türkisch-Deutscher Frauenverein (Duitsland). Ook sloot zich een organisatie uit Turkije aan, het land waar een van de grootste groepen immigranten van Europa vandaan komt. Tot 2012 was de Turkse partner Kalkınma Atoyesi (Ontwikkeling Workshop). De nieuwe Turkse partner Bağımsız Kadın Derneği (Onafhankelijke Vrouwenvereniging) sloot zich in februari 2012 officieel aan.

Het project wordt gefinancierd door het Daphne programma van de Europese Commissie.

Het 'Flying Team against Violence' ondersteunt de activiteiten van zelforganisaties en NGO's die werken aan de afschaffing van schadelijke tradities zoals eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Hoofddoel is het genereren van meer aandacht en ondersteuning van het werk van deze organisaties. Dat werk is meer dan waardevol en wordt vaak onderschat.

Verder streeft het project naar het samenbrengen van relevante organisaties en bundeling van krachten in een internationaal netwerk om van elkaar te leren, methoden te ontwikkelen en positie te versterken. Een bijkomend projectdoel is het voorlichten van stakeholders, politici en beleidsmakers over het werk van zelforganisaties en NGO's. Aan het eind van het project zullen de zelforganisaties en NGO's een aantal aanbevelingen formuleren voor een effectieve en duurzame aanpak van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Deze worden gepresenteerd aan de regionale, nationale en Europese politiek en aan beleidsmakers.

Het 'Flying Team against Violence' verzamelt 'good practices' van zelforganisaties en NGO's. De nadruk ligt op een 'bottom-up' manier van werken; op de veranderingen binnen migranten en vluchtelingengroepen; op het werk van zelforganisaties en NGO's om deze veranderingen te bereiken; en op de samenwerking tussen zelforganisaties en officiële hulpverleningsorganisaties.

Binnen het project werd elke Flying Team-partner gevraagd een 'nationaal rapport' te schrijven over de situatie in het eigen land. In de rapporten staan onder andere beschrijvingen van een aantal good practices uit de projectlanden en een opsomming van succesfactoren. De nadruk ligt op activiteiten om bewustzijn te creëren of vergroten en activiteiten ter bestrijding van schadelijke tradities binnen de gemeenschappen, bijvoorbeeld rond het thema weerbaarheid tegen (groeps)druk en geweld. In de rapporten doen de partners verder verslag van het nationale publieke debat en het beleid rondom eengerelateerd geweld, huwelijksdwang, achterlating en migratie, inclusief een beschrijving van het politieke klimaat in de landen. De gegevens in de rapporten zijn gebaseerd op (professionele) ervaringen van de projectpartners, interviews met zelforganisaties en onderzoek. Alle nationale rapporten zijn geschreven in de talen van de projectlanden (het rapport uit Cyprus is in het Engels) en te downloaden via de websites van de partners.

Het 'Europese Rapport' dat hier voor u ligt is de samenvatting van de rapporten van de vijf landen.

Om de resultaten van het project zo breed mogelijk te verspreiden is een toolkit samengesteld met vijf good practices, uit elk land één, en een lijst succesfactoren. Het 'Flying Team' zal de toolkit presenteren tijdens de landelijke bijeenkomsten die medio 2012 in de participerende landen gehouden zullen worden (Turkije uitgezonderd). Het 'Flying Team' bestaat uit vertegenwoordigers van zelforganisaties en NGO's, weer uit elk land één. Uitgenodigd worden zelforganisaties, NGO's en stakeholders, en beleidsmakers en politici.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk twee gaat over de definities van de termen 'eengerelateerd geweld', 'huwelijksdwang' en 'achterlating', en over het belang van duidelijke definities. De projectpartners ontdekten dat in de deelnemende landen allemaal verschillende termen en definities gehanteerd werden.

Hoofdstuk 3 is een samenvatting van het nationale publieke debat en het beleid rondom eengerelateerd geweld, huwelijksdwang, achterlating en migratie, inclusief het politieke klimaat in de deelnemende landen.

In hoofdstuk 4 worden de basisvoorwaarden en succesfactoren beschreven. Deze voorwaarden en succesfactoren zijn gebaseerd op interviews met respondenten die werkzaam zijn bij zelforganisaties en NGO's. Ondanks verschillen in sociale en politieke context in de verschillende landen kwamen de antwoorden grotendeels overeen.

Hoofdstuk 5 geeft een beschrijving van vijf good practices, één uit elk projectland. Drie van de good practices beschrijven projecten die zich richten op bewustzijn en voorlichting, de andere twee projecten richten zich speciaal op jongeren die een verhoogd risico lopen omdat hun familie het niet eens is met hun levensstijl. Eén richt zich op meisjes en jonge vrouwen, de ander op LHBT (lesbisch, homo-,bi- en transseksuele) jongeren.

Het laatste hoofdstuk is gewijd aan de conclusies en aanbevelingen. De aanbevelingen zijn met name geformuleerd voor zelforganisaties en NGO's, nationale en Europese beleidsmakers en andere sleutelfiguren.

2 Definities

Eergerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating zijn beladen onderwerpen in de deelnemende landen. Maar betekenen deze termen hetzelfde in de verschillende landen? In de verschillende talen en binnen de verschillende politieke en sociale context van de verschillende landen? In de praktijk blijkt dat definities en gezichtspunten verschillen en dat in sommige landen helemaal geen specifieke definities bestaan. Dat betekent niet automatisch dat er dan ook helemaal geen beleid is tegen dergelijke vormen van geweld. Verder blijkt dat sommige overheden andere definities hanteren dan de zelforganisaties en NGO's in hetzelfde land.

2.1 Het belang van definities

Het is vanuit meerdere oogpunten belangrijk om duidelijke definities te hanteren. Eenduidigheid is cruciaal voor de herkenning en de erkenning van verschillende vormen van geweld. Een belangrijke hindernis in de strijd tegen eergerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating is de ontkenning of het bagatelliseren van de specifieke elementen van het geweld. Bijvoorbeeld het niet onderkennen van de negatieve invloed (en daarmee het gevaar) van niet één persoon, maar van het hele gezin of familie of gemeenschap. Of de achtergronden van het geweld negeren: het rigide vasthouden aan conservatieve opvattingen over de rollen van mannen en vrouwen en de wens van de man controle te houden over de seksualiteit van de vrouw. Dezelfde ontkenning of bagatellisering weerhoudt overheden ervan om effectief beleid te (willen) ontwikkelen. Ook verhindert het direct betrokkenen (zowel slachtoffers als daders en omstanders) om deze specifieke vormen van geweld bespreekbaar te maken en er – gezamenlijk – tegen op te treden.

Tot slot zijn heldere definities natuurlijk nodig om beter inzicht te krijgen in de aard en omvang van het geweld. Definities en gegevens over aard en omvang zijn noodzakelijk om effectief beleid te kunnen ontwikkelen en de voortgang van het beleid te kunnen monitoren, te evalueren en waar nodig bij te sturen.

2.2 Verschillen en overeenkomsten

Gender en mensenrechtenperspectief

De aanpak en het publieke debat in een land en hun overheden stroken vaak niet met de opvattingen van vrouwen- en zelforganisaties. Veel van de overheden van de deelnemende landen (Zweden uitgezonderd) hebben geen duidelijke visie op gender of mensenrechten en hebben in hun analyses geen oog voor de oorsprong van het geweld: patriarchale structuren, genderongelijkheid en de intolerantie tegenover seksuele diversiteit. Echter, de meeste zelforganisaties en NGO's zien geen andere manier om effectieve en duurzame veranderingen te bereiken dan door te beginnen bij juist deze gender- en mensenrechtenperspectieven (het recht van het individu).

Eergerelateerd geweld

Op Cyprus bestaat de term 'eergerelateerd geweld' niet. Misdaden die onder de mom van 'eer' worden gepleegd, worden niet geclassificeerd en de verschillende betrokken partijen gebruiken de term eergerelateerd geweld niet. De meeste eergerelateerde geweldzaken worden behandeld als huiselijk geweld. In de deelnemende landen worden de volgende termen gebruikt: huiselijk geweld, geweld tegen vrouwen, kindermishandeling, seksueel misbruik, verkrachting en soms zelfs mensenhandel.

Dit is waarschijnlijk de reden dat er zeer weinig cijfers bekend zijn over specifieke vormen van schadelijke tradities. In Turkije wordt de term 'eengerelateerd geweld' door de meeste feministische vrouwenorganisaties verworpen omdat het woord 'eer' door de samenleving en door juridische instanties vaak gebruikt wordt als 'vrijbrief' of 'excuus' voor het plegen van geweld en moord. De Turkse overheid gebruikt de termen 'tort' en 'customkillings', maar bijna uitsluitend voor geweldplegingen binnen Koerdische groepen. In Zweden, Duitsland en Nederland is het gebruik van de term eengerelateerd geweld redelijk ingeburgerd. Organisaties kiezen hun woordgebruik verder ook strategisch, met het oog op de politiek of om de beoogde doelgroep beter te bereiken. Als het bijvoorbeeld gaat om preventie is de meest gebruikte term 'huiselijk geweld', maar in het politieke werkveld is de geëigende term 'eengerelateerd geweld'. De Zweedse partner van het Flying Team is een sterke voorstander van de term 'eengerelateerd geweld' in plaats van 'huiselijk geweld' omdat gendergelijkheid niet automatisch leidt tot acceptatie van seksuele diversiteit (de acceptatie van LHBT-burgers).

De steeds terugkerende discussie tussen de project-partnerorganisaties ging over de terminologie. In de Noord-Europese landen (Zweden, Nederland en Duitsland) is de term 'eengerelateerd geweld' algemeen geaccepteerd en moedigen de meeste zelforganisaties en NGO's het gebruik ervan aan. Waarbij aangetekend moet worden dat er in Nederland en Duitsland ook tegenstanders van de term zijn vanwege de huidige negatieve stigmatisering van migranten en vluchtelingen in de Europese samenleving. Terwijl dezelfde problemen in andere gesloten of streng conservatieve groepen zoals orthodoxe Christenen, Roma en Sinti, niet (h)erkend en besproken worden. In Turkije zijn het vooral de feministische organisaties die bezwaar hebben. Zij claimen dat geweld niets te maken heeft met 'eer', en zou daarom niet gebruikt mogen worden als een – juridische – legitimatie voor het plegen van geweld. Zij geven de voorkeur aan termen als 'geweld tegen vrouwen' of 'schadelijke tradities' om de nadruk te leggen op de strijd van vrouwen tegen sociale, economische en politieke ongelijkheid. Op Cyprus worden de termen 'huiselijk geweld' en 'geweld tegen vrouwen' in organisaties vaker gebruikt dan de term 'eengerelateerd geweld'. Een van de aanbevelingen van Flying Team project partner Cyprus is dat de overheid een duidelijke definitie van eengerelateerd geweld ontwikkelt.

Huwelijksdwang

Het begrip 'huwelijksdwang' wordt in ieder van de deelnemende landen anders opgevat, hoewel de definities wel op elkaar lijken (iemand dwingen om te trouwen). Het verschil zit in wat essentieel gevonden wordt. Op Cyprus wordt van huwelijksdwang gesproken in het geval van een verstandshuwelijk (dat vrijwillig of onvrijwillig gesloten kan zijn), als een nephuwelijk om een verblijfsvergunning te verkrijgen. Soms wordt huwelijksdwang gekoppeld aan mensenhandel. In Nederland, Duitsland en Zweden vormt het kernprobleem van huwelijksdwang het gegeven dat er 'dwang' in het spel is. In alle landen is een discussie gaande over de beste manier om huwelijksdwang objectief te definiëren of te operationaliseren om zo beter onderscheid te kunnen maken tussen gearrangeerde huwelijken en huwelijksdwang. In Turkije wordt bij huwelijksdwang gedacht aan kindhuwelijken en religieuze huwelijken (met vaak een groot leeftijdsverschil tussen beide partners). Economische, sociale en traditionele redenen (waaronder eer) liggen aan deze gebruiken ten grondslag.

Achterlating

Naast Nederland zijn er niet veel landen die de term 'achterlating' als een officieel begrip hanteren. De deelnemende landen aan het Flying Team-project, de partners, erkennen echter wel dat het probleem bestaat. In Nederland wordt achterlating gezien als een vorm van huiselijk geweld, net als eengerelateerd geweld en huwelijksdwang.

In Duitsland wordt de term 'ontvoering' veel gebruikt voor specifieke gevallen waarin meisjes met een migrantenachtergrond teruggestuurd worden of waarvan de ouders dreigen ze terug te sturen naar hun land van herkomst (of dat van hun ouders) om meer grip te hebben op hun gedrag. De term is gekoppeld aan eengerelateerd geweld en/of huwelijksdwang. In de Turkse context is de term 'achterlating' nieuw, maar er is een schrijnende overeenkomst met de situatie van Turkse vrouwen die achtergelaten worden door hun echtgenoten die verhuizen naar een ander deel van het land of naar een ander land, om elders aan het werk te gaan, maar na een tijdje stoppen met geld te sturen naar het achtergebleven gezin. De vrouw voelt zich verlaten, dubbel omdat ze economisch afhankelijk van hem is. Door de sociale druk is het vrijwel onmogelijk om te scheiden en een andere man te vinden.

Het grootste verschil tussen de Europese en de Turkse context is de rechtspositie van vrouwen en kinderen. In de Europese context is het feit dat vrouwen en kinderen zonder verblijfsstatus onmogelijk zelfstandig terug kunnen keren naar Europa een belangrijk deel van het probleem. In de Turkse situatie zit het probleem voornamelijk in de economische afhankelijkheid van vrouwen en de (sociale en juridische) obstakels om te kunnen scheiden. De overeenkomst tussen de verschillende landen is dat slachtoffers gedwongen worden tegen hun wil te leven in een bepaalde situatie.

2.3 Een aantal definities

Hieronder volgen definities van de verschillende termen. Ze zijn samengesteld uit de meest gebruikte definities van de deelnemende landen aan het Flying Team against Violence-project. Om zoveel mogelijk van de eerder genoemde verschillen mee te nemen, hebben we naast definities van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating, ook definities van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld opgenomen.

Geweld tegen vrouwen

Geweld tegen vrouwen verwijst naar elke gewelddadige handeling op grond van geslacht die als gevolg heeft, of waarschijnlijk als gevolg zal hebben, dat vrouwen lichamelijke, seksuele of psychologische schade lijden of ondervinden, inclusief bedreigingen met dergelijke handelingen, dwang of willekeurige vrijheidsberoving, ongeacht of dat in het openbaar of privé gebeurt. (*UN The Convention to Eliminate All Forms of Discrimination (CEDAW), 1979*)

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld is geweld dat gepleegd wordt door iemand uit de huiselijke- of familiekring van het slachtoffer. Familieleden zijn (ex)partners, ouders, kinderen en/of andere familieleden of personen die bij een van deze personen inwonen. Voorbeelden van huiselijk geweld zijn partnermishandeling, kindermishandeling en verwaarlozing en ouderenmishandeling. Huiselijk geweld wordt ook wel 'familiegeweld' genoemd. Eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating vallen onder huiselijk geweld.

Eengerelateerd geweld

Eengerelateerd geweld verwijst naar elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld in het kader van patriarchale familiestructuren/gemeenschappen/samenlevingen, voornamelijk maar niet uitsluitend gericht tegen vrouwen en meisjes die gezien worden als de hoeders van de familie-eer. Jongens en homo-, bi- en transseksuelen zijn ook slachtoffers. Het geweld is onderdeel van de patriarchale behoefte om de seksualiteit van vrouwen te beheersen. Collectieve opvattingen en sociale druk leveren een belangrijke bijdrage aan het probleem.

Omdat vrouwen verantwoordelijk worden gehouden voor het opvoeden van de kinderen, zijn zij vaak de zondebok als de familie-eer gevaar loopt door geruchten. Dit heeft tot gevolg dat andere vrouwen in de familie soms actief deelnemen aan de onderdrukking en zelfs het geweld. Eer vindt zijn oorsprong in conservatieve culturele opvattingen over gender, macht en seksualiteit. Er bestaan sterke ideeën over maagdelijkheid, kuisheid en de reputatie en goede naam van de familie binnen de gemeenschap. Deze goede naam is grotendeels afhankelijk van het gedrag of vermoedelijke gedrag van de meisjes en vrouwen in de familie. Discipline en toezicht bewegen zich tussen beperkingen in het dagelijks leven, zoals kledingkeuze, sociale activiteiten en bewegingsvrijheid, tot het beïnvloeden van belangrijke levenswendingen zoals opleiding, werk, huwelijk en scheiden. In de meest extreme gevallen kan deze strenge controle uitmonden in geweldsdreigingen en geweldplegingen of moord.

Huwelijksdwang

Huwelijksdwang verwijst naar het dwingen van een meisje/vrouw of jongen/man om te trouwen. De kerneigenschap is 'dwang'. Er bestaat een glijdende schaal van lichte dwang in de vorm van sociale en psychologische druk tot het dwingen van een zoon of dochter om te trouwen door te dreigen met lichamelijk of geestelijk geweld. De aanzetters zijn meestal ouders of andere familieleden uit de familie van het slachtoffer of uit de familie van de beoogde partner.

Kindhuwelijk

Een kindhuwelijk is een huwelijk waarbij een van de partners nog geen 18 is (in Duitsland geldt de leeftijd van 16). In de periode voorafgaand aan een kindhuwelijk is het kind vaak blootgesteld aan ernstige sociale druk, waaronder strafbare dwang. In sommige landen staat strafbare dwang in de definitie.

Achterlating

Achterlating verwijst naar een situatie waarin een echtgenoot of een familie één of meerdere gezinsleden tegen hun zin terugstuurt naar het land van herkomst. Of ze zelfs achterlaat voor een langere periode (vaak in vakantietijd), waarbij ze paspoort en verblijfsvergunning van de slachtoffers afnemen om terugkeer naar het nieuwe thuisland te verhinderen. De reden is vaak dat het slachtoffer het risico loopt de 'familie-eer' te schenden door zijn of haar gedrag, en door hem of haar voor een langere periode naar de grootouders of andere familieleden te brengen, hoopt de familie dat ze traditioneler en strenger opgevoed zullen worden. In sommige gevallen hebben echtgenoten die hun vrouw in het thuisland achterlaten al trouwplannen met een andere vrouw.

3 Overheidsbeleid en implementatie: ervaringen en uitdagingen

Voor de inventarisatie van overheidsbeleid en aanpak op het gebied van eegerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating, verzamelden alle partnerorganisaties in het project gegevens uit deskresearch en interviews met zelforganisaties en NGO's. Sommige partners interviewden ook beleidsmakers.

De hoofdvraag was: wat is de aard van het politieke en sociale debat met betrekking tot de onderwerpen en wat wordt er gedaan aan de problemen?

Dit hoofdstuk geeft een korte beschrijving van het debat in de verschillende EU-lidstaten en hun beleid ten aanzien van eegerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Er worden overeenkomsten en verschillen tussen de vijf landen, recente trends, beleid versus praktijk, aanpak en opmerkingen van zelforganisaties en NGO's besproken.

Het hoofdstuk begint met de overeenkomsten en verschillen in politiek klimaat en aanpak, en een korte beschrijving van de situatie in de deelnemende landen. De volledige beschrijvingen zijn te vinden in de landelijke rapporten op de websites van de partnerorganisaties van het project Flying Team against Violence. Eind 2012 zullen de landelijke rapporten beschikbaar zijn in het Engels.

3.1 Overeenkomsten en verschillen

Dankzij het harde werk van zelforganisaties en NGO's staan de onderwerpen eegerelateerd geweld en huwelijksdwang in de meeste partnerlanden op de publieke en politieke agenda. Er zijn op internationaal niveau echter veel verschillen ten aanzien van (mate van) aandacht, definities van de problemen en manieren van aanpak.

Stigmatisering

In de meeste landen is stigmatisering zeer bepalend voor de erkenning, de discussie en het beleid ten aanzien van eegerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Alle zelforganisaties en NGO's hebben op een of andere manier geworsteld met de vraag hoe deze problemen het best aan de orde gesteld kunnen worden in het publieke en politieke domein, en hoe ze onder de aandacht konden blijven, zonder dat het 'Moslimkwesies' zouden worden, en zonder de slachtoffers te stigmatiseren als moeilijk en/of zielig en/of duur en de daders als achterlijke burgers. Hiervoor hanteren de NGO's en overheden van de verschillende landen verschillende strategieën. Sommige hebben het uitsluitend over huiselijk geweld om negatieve stigmatisering te voorkomen, terwijl andere het belangrijk vinden om de specifieke aspecten van eegerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating expliciet te benoemen om de noodzaak van een specifieke aanpak te benadrukken.

In geen enkel land is het gelukt om stigmatisering helemaal te voorkomen. In de meeste Europese partnerlanden worden eegerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating alleen geassocieerd met migranten en vluchtelingen uit niet-Westerse landen en hoort het bij een zogenaamde 'achterlijke cultuur' en/of 'Islamitische praktijken'. Het gevolg ervan is dat het probleem slechts oppervlakkig 'geanalyseerd' wordt en maatregelen vaak ineffectief zijn. Een analyse is nooit compleet zonder het bestuderen van de oorsprong van schadelijke tradities die geworteld zijn in conservatieve ideeën over man/vrouw rollen, seksualiteit, relaties/huwelijk, kinderen en in de afhankelijkheid en sociale druk in kleine gesloten gemeenschappen. Door deze aspecten te negeren zullen de problemen nooit volledig worden doorgrond.

Voor slachtoffers van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang of achterlating kan stigmatisering leiden tot angst om met iemand over probleem te praten en dit verkleint de kans op individuele of bredere hulp en oplossingen aanzienlijk.

In Zweden zit het grootste deel van het probleem in de opvang en hulpverleningsdiensten. Deze partijen presenteerden recentelijk hun visie: "huwelijksdwang als concept is heel gebruikelijk binnen de doelgroep en dat is geen reden om te verwerpen of te bestrijden". Deze vorm van cultuurrelativisme is sterk in tegenspraak met het Zweedse overheidsbeleid. Op Cyprus en in Turkije is het concept eer vanuit een sociaal oogpunt erg belangrijk. Daar wordt het niet, zoals in West-Europa, gezien als iets wat alleen voorkomt bij bepaalde migranten- of vluchtelingengroepen. In Turkije was 'eer' voorheen een verzachtende omstandigheid als motief voor moord; een beetje als een 'crime passionel' vroeger in de Franse rechtspraak. Onder druk van de EU is de wetgeving in Turkije veranderd. Nu wordt eengerelateerd geweld (oftewel "tort" wat traditioneel geweld betekent) strenger bestraft. Tort wordt alleen geconstateerd als er bewijs is dat het geweld bedacht en uitgevoerd is door alle andere familieleden. Ook is in Turkije sprake van een hele specifieke stigmatisering. Eengerelateerd geweld, zo wordt gezegd, komt alleen voor bij de Koerden; bijna alsof het een etnische kwestie is en andere groepen in Turkije nooit dergelijke ervaringen hebben. Dit is een van de redenen dat feministische vrouwenorganisaties in Turkije ervoor pleiten om de term 'eengerelateerd geweld' te vervangen door 'geweld tegen vrouwen' om zo de aandacht te verschuiven naar genderongelijkheid en economische (on)afhankelijkheid van vrouwen.

In Noord-Europese landen zijn zelforganisaties en NGO's tot nog toe redelijk succesvol geweest, maar in de afgelopen jaren is het sociale en politieke debat over immigratie vooral in de media 'verhard' en is er sprake van een toegenomen mate van 'stigmatisering' en 'Islamofobie'. De financiële crisis in Europa heeft het debat over immigratie en integratie verdrongen. Het huidige publieke en politieke debat concentreert zich veel meer op de economie, EU, geld en werkgelegenheid.

Aanpak

Sommige landen hebben een brede en integrale aanpak ontwikkeld op het gebied eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating, inclusief preventie, hulpverlening, opvang en strafrecht.

Andere landen hebben minimaal of helemaal geen beleid op dit terrein.

Een van de belangrijkste doelen van zelforganisaties en NGO's in het veld is dat een specifiek beleid wordt geformuleerd of verscherpt. Ze bieden verder ondersteuning aan organisaties en NGO's die streven naar verandering binnen hun gemeenschappen en tegenwerking ondervinden van conservatieve migrantenzelforganisaties.

Zweden en Nederland hebben een specifiek beleid ten aanzien van eengerelateerd geweld en huwelijksdwang. Het Nederlandse beleid is onderdeel van het bredere huiselijk geweldbeleid, maar heeft eigen specifieke doelstellingen en activiteiten. De genderspecifieke aspecten van huiselijk en eengerelateerd geweld zijn onderbelicht als gevolg van de woordkeuze. In Nederland is achterlating momenteel een belangrijk onderwerp op de politieke agenda.

In Duitsland wordt geen onderscheid gemaakt tussen het beleid ten aanzien van huiselijk geweld en beleid ten aanzien van eengerelateerd geweld, maar is er wel specifiek beleid ten aanzien van huwelijksdwang, met speciale programma's en specifieke doelen. Op Cyprus en in Turkije vallen eengerelateerd geweld en huwelijksdwang onder huiselijk geweld, maar in beide landen worden de meeste gevallen behandeld als familiegeweld, dus vallend onder het familierecht.

Op Cyprus wordt huwelijksdwang gekoppeld aan huwelijksrecht waarin staat dat toestemming van beide partners onmogelijk is als een van beide partners gedwongen is aan dit huwelijk deel te nemen om redenen van eer. Cyprus heeft tevens een vreemdelingen- en migratiewet met een specifiek artikel over verstandshuwelijken. Dit is in een breder kader van mensenhandel gekoppeld aan de problemen rondom huwelijksdwang. Zodoende lijken de specifieke aspecten van genderongelijkheid te vervagen en dient het beleid vooral ter bescherming van het gezin en de kinderen als geheel. In Turkije en op Cyprus is het onderwerp 'geweld tegen vrouwen' niet gemakkelijk op de politieke agenda te krijgen.

Een (gedegen) nationaal beleid is nog geen garantie voor een adequate aanpak. De bestaande hulpverlening voldoet (nog) niet altijd aan de eisen, is niet effectief of toegankelijk genoeg of biedt na interventie geen adequate nazorg. Dit laatste geldt in meer of mindere mate voor alle partnerlanden. In alle landen zou meer aandacht moeten zijn voor meer en betere trainingen voor professionals.

In Zweden bestaat een grote discrepantie tussen de bestaande ideeën en de mogelijkheden van de uitvoerende instanties. Turkije heeft een nationaal huiselijk geweldbeleid waarin staat dat alle provincies opvang moeten kunnen bieden. Maar de lokale overheden staan hier niet achter en voldoen zodoende niet aan deze eis.

Strafrecht

In alle partnerlanden is een discussie gaande over strafbaarstelling van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Men is er over eens dat strafbaarstelling een sterke invloed heeft op het waardeoordeel 'dit gedrag is niet acceptabel'. Maar het is ingewikkeld om een dergelijke wet uit te voeren, omdat de dwang en het geweld grotendeels in huiselijke kring plaatsvinden. Huwelijksdwang is in alle landen een strafbaar feit, maar er zijn weinig voorbeelden van vervolgingen. Het debat gaat bijvoorbeeld over de operationalisering van huwelijksdwang; wanneer is het bewezen en hoe om te gaan met het feit dat het slachtoffer zijn of haar eigen ouders aan moet geven bij de politie.

Immigratiewetgeving en mensenhandel

In alle Europese landen is immigratie wettelijk beperkt. Overheden gebruiken beleid tegen eengerelateerd geweld en huwelijksdwang vaak als middel om immigratie te beperken. Op Cyprus wordt om deze reden ook de regelgeving tegen mensenhandel ingezet. Alle zelforganisaties en NGO's zijn tegen het gebruik van het beleid op deze manier. Het is oneigenlijk gebruik van wetgeving en bovendien lost het niets op, schendt het de rechten van slachtoffers en draagt het bij aan de stigmatisering van migranten.

Nieuwe beleidsontwikkelingen

In Zweden is steeds meer aandacht voor de positie van homo-, bi- en transgender leden van migrantengroepen die binnen de gemeenschap gevaar lopen vanwege hun seksuele voorkeur. Ook in het Nederlandse overheidsbeleid wordt deze groep steeds zichtbaarder, iets wat bij verschillende belangengroepen al langer het geval was. In de andere landen is slechts beperkte of geen aandacht voor deze groep, noch op overheidsniveau, noch op organisatieniveau.

Dankzij een krachtige lobby van een aantal actieve zelforganisaties heeft Nederland als enige land een specifiek beleid voor achterlating. Het fenomeen achterlating is in heel Europa bekend maar het is tot nog toe nooit een beleidsthema geweest. Het project Flying Team against Violence heeft als doel hier verandering in te brengen.

3.2 Politiek en aanpak in de partnerlanden

Hieronder volgt de stand van zaken over beleid op het gebied van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating in de verschillende partnerlanden. Meer informatie is te vinden in de landenrapporten¹.

Cyprus

Op Cyprus bestaat geen specifieke regelgeving over eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. De Cypriotische overheid neemt huiselijk geweld als een vorm van geweld tegen vrouwen zeer serieus en werkt meteen aan een relatief sluitend juridisch kader. In dat kader ontbreken echter andere vormen van geweld zoals eengerelateerd geweld (en/of huwelijksdwang), en andere schadelijke traditionele praktijken en de relatie daarvan met genderongelijkheid, sociale normen en waarden en stereotypen. Op Cyprus worden eermoorden niet apart geregistreerd maar behandeld als huiselijk geweld of moord. 'Eer' is een manier om genderongelijkheid te legitimeren in patriarchale samenlevingen waar geweld tegen vrouwen en meisjes binnen en buiten de familie genormaliseerd is. 'Eer' wordt gebruikt om 'onacceptabele' seksuele relaties te verwerpen, zoals een vrouw die vreemdgaat, een dochter met een vriendje zonder toestemming van haar vader, of een zoon of dochter met een homoseksuele voorkeur. Ondanks het gebrek aan cijfers over het voorkomen van alle vormen van gendergerelateerd geweld in Griekse of Turks Cypriotische groepen is het aannemelijk dat eengerelateerd geweld, huwelijksdwang, semi-gedwongen of gearrangeerde huwelijken waarschijnlijk in verschillende vormen voorkomen met mannelijke en vrouwelijke slachtoffers uit alle sociaal economische lagen, met migrantenvrouwen en LHBT-burgers als meest kwetsbare groepen.

Er is geen speciale wet die huwelijksdwang strafbaar stelt. Er is echter wel een aantal civielrechtelijke en strafrechtelijke bepalingen die ter voorkoming en bestrijding van huwelijksdwang of 'verstandshuwelijken' kunnen dienen vanuit het perspectief van mensenhandel (Art.154 van het Wetboek van Strafrecht, de Huwelijkswet 104 (I) van 2003, Cyprus, Vreemdelingen- en Migratiewet L. 29(I)/2009). In geval van gezinshereniging is de leeftijd van de echtgenoten naar 21 gegaan om Cyprus in te mogen, conform de *Council Directive* 2003/86/EC van 22 september 2003. Bekend is dat het hanteren van strenge leeftijdseisen voor gezinshereniging ook een middel kan zijn om huwelijksdwang te voorkomen.

De Cypriotische wetgeving is, ondanks recente herzieningen, toe aan vernieuwing en verscherping daar de huidige wetten geen duidelijkheid geven over andere vormen van gendergerelateerd geweld, waaronder eengerelateerd geweld en huwelijksdwang. Bovendien laat de implementatie van de regelgeving veel te wensen over. Beleid en regelgeving over gendergerelateerd geweld moeten meerdere vormen van geweld beslaan: huiselijk geweld, seksuele intimidatie, aanranding en verkrachting, stalking, eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en mensenhandel.

Het gebied onder Turks-Cypriotisch bestuur heeft een zeer beperkte wetgeving rondom geweld tegen vrouwen. De wet verbiedt eengerelateerd geweld, huwelijksdwang of achterlating niet. Huiselijk geweld is een strafbaar feit onder een algemene mishandeling/geweldclausule in het Wetboek van Strafrecht, en in het Familierecht is niets opgenomen over deze onderwerpen.

¹ De landenrapporten kunnen gedownload worden via de websites van de respectievelijke projectpartners. Zie bijlagen voor adressen.

Er zijn over het algemeen weinig aangiften van geweld tegen vrouwen. Ondanks meerdere actieve NGO's op het gebied van vrouwenrechten is er geen officiële instantie die het onderwerp in haar portefeuille heeft, noch zijn er opvangmogelijkheden (particulier of vanuit de overheid) voor slachtoffers van gendergerelateerd geweld.

Er zitten behoorlijke lacunes in de opvangmogelijkheden voor slachtoffers. Ten eerste zijn er geen gespecialiseerde, toegankelijke en gender- en cultuursensitieve hulpverleningsinstanties voor migrantenvrouwen. Er zijn geen specifieke instanties voor slachtoffers van eengerelateerd geweld en huwelijksdwang. De bestaande slachtofferhulp op Cyprus richt zich voornamelijk op slachtoffers van huiselijk geweld en mensenhandel. Er is geen georganiseerde voorlichting en scholing voor professionals van instanties die te maken hebben met slachtoffers of daders van geweld tegen vrouwen. Denk daarbij aan sectoren als politie, welzijn, juridische diensten en gezondheidszorg.

Duitsland

In het controversiële debat over integratie of het mislukken ervan, is de positie van vrouwen in migrantengemeenschappen een belangrijk onderwerp. Gevallen van eengerelateerd geweld en huwelijksdwang worden aangehaald als indicatoren, en enerzijds als bewijs opgevoerd van de mislukte integratie en anderzijds afgedaan als marginale, op zichzelf staande gebeurtenissen die in bijna elke disfunctionele familie kunnen voorkomen – afhankelijk van de positie en het doel van de spreker. Achterlating is een erkend probleem, getuige de gevallen van zogenaamde vakantiehuwelijken of ontvoeringen naar het land van herkomst als een laatste poging van ouders om vat te krijgen op het gedrag van hun dochters of ze terug te brengen 'op het juiste pad'.

Ondanks meerdere bekende gevallen van eermoorden is eengerelateerd geweld geen bekend begrip in het publieke of politieke debat. Relevante NGO's als Terre des Femmes, Papatya en andere werken er hard aan om de term te introduceren en ingevoerd te krijgen. Een reden voor de moeite die dit kost, kan zijn dat de term eengerelateerd geweld te abstract is of dat angst om 'politiek incorrect' te zijn of racistische denkbeelden te voeden door een extra vorm van geweld toe te voegen, een rol speelt. Het publieke debat concentreert zich op eermoorden aan de ene kant en huwelijksdwang aan de andere kant. In een onderzoek dat in opdracht van de overheid is uitgevoerd en in het najaar van 2011 gepresenteerd, stond het aantal gevallen waar sprake was van huwelijksdwang in één jaar op het schrikbarende aantal van 3.443. Dit was onverwacht hoog, zelfs in de beleving van professionals uit het veld. Het onderzoek richtte zich enkel op de bekende gevallen van huwelijksdwang, het geschatte aantal niet geregistreerde gevallen is buiten beschouwing gelaten.

In maart 2011, na een lang debat, werd huwelijksdwang uiteindelijk gedefinieerd als een specifiek strafbaar feit (6 maanden tot 5 jaar gevangenisstraf) in plaats van als ernstige dwang. In de nieuwe wetgeving loopt iemand die in het buitenland gedwongen is te trouwen geen gevaar zijn/haar Duitse verblijfsvergunning kwijt te raken. Een poging om iemand naar een ander land mee te nemen om daar onder dwang te trouwen (een zogenaamd vakantiehuwelijk) is nu strafbaar. Met andere woorden, in de nieuwe wetgeving is huwelijksdwang al in een vroeg stadium strafbaar, voordat er een formeel huwelijk heeft plaatsgevonden. Ondanks deze verbeteringen werd de nieuwe wetgeving weer gebruikt om migratie naar Duitsland te beperken.

De hulp aan slachtoffers is landelijk georganiseerd en meerdere provincies hebben hun eigen programma's waarin opvang, voorlichting, hulpketens, et cetera zijn vastgelegd.

Nederland

Naar aanleiding van een incident in 1999 in een Turks-Koerdische familie waarbij sprake was van eengerelateerd geweld, besloot de Nederlandse minister van integratie verschillende overkoepelende migrantenorganisaties uit te nodigen om ideeën uit te wisselen over mogelijke oplossingen en om te discussiëren over deze vorm van geweld binnen hun gemeenschap. Naar aanleiding hiervan en dankzij verschillende NGO's, zoals TransAct, een actieve middelbare school en een aantal zelforganisaties, kreeg eengerelateerd geweld in 2003 een plek op de politieke agenda. Een aantal politici en meerdere mediapartijen noemden eengerelateerd geweld een 'middeleeuwse praktijk' die niet thuishoorde in de Nederlandse samenleving en de Nederlandse cultuur en het zou gemakkelijk zijn om te concluderen dat 'zulke mensen het daarom niet verdienen om in Nederland te zijn.' Gevolg van deze opinie was dat veel migranten het moeilijk vonden openlijk over eengerelateerd geweld te praten. Dit was echter niet de houding van het gros van politici en beleidsmakers.

In 2005 werd in samenspraak met migrantenorganisaties en NGO's een interdepartementaal programma 'Eengerelateerd geweld' gepresenteerd rondom beleid en aanpak van het onderwerp. De programmacoördinatie lag bij het Ministerie van Justitie in samenwerking met VWS en VROM. Het doel was om eengerelateerd geweld zoveel mogelijk te integreren in de algemene aanpak van en het debat over huiselijk geweld, onder de noemer 'geweld in afhankelijkheidsrelaties'. Het interdepartementale programma beoogde hiermee stigmatisering van migranten te voorkomen.

De aanpak van eengerelateerd geweld richtte zich op juridische maatregelen, voorlichting en deskundigheid met betrekking tot beleid en instanties, speciale opvang, samenwerkingsverbanden en preventie. Vooral op het gebied van preventie speelden migrantenorganisaties een belangrijke rol. Zij organiseerden activiteiten binnen hun gemeenschappen die een mentaliteitsverandering teweeg moesten brengen ten aanzien van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Verder werden er maatregelen genomen ten behoeve van de slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating (informatieverstrekking, voorstel om huwelijksdwang op te nemen in het Wetboek van Strafrecht met daarin de mogelijkheid voor achtergelaten vrouwen en kinderen om terug te keren naar Nederland en een nieuwe verblijfsvergunning aan te vragen).

Het interdepartementale programma Eengerelateerd geweld liep tot december 2010. Vanaf die tijd zijn er verschillende veranderingen gesignaleerd in de aanpak van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating; bijvoorbeeld van nationaal naar lokaal beleid, van preventie naar terugdringen, en van specifiek naar generiek beleid.

Zweden

Naar aanleiding van incidenten (moorden) en acties en campagnes van NGO's en zelforganisaties verscheen eengerelateerd geweld op de publieke en politieke agenda. In het begin ging alle aandacht naar de vrouwelijke slachtoffers. Sinds een paar jaar zijn ook (jonge) mannen en jongens erkende slachtoffers van eengerelateerd geweld (inclusief degenen die gedwongen worden eengerelateerd geweld te plegen).

In 2009 publiceerde de *National Board of Youth Affairs* een officieel document over eengerelateerd geweld ("Gift mot sinvilja"). Het was mede dankzij dit rapport dat de overheid besloot een duidelijker beleid te ontwikkelen en meer middelen vrij te maken voor de bestrijding van eengerelateerd geweld. Alle autoriteiten, politie, juridische instanties, scholen, ziekenhuizen, sociale diensten en zelfs opleidingen voor vroedvrouwen, et cetera hebben eengerelateerd geweld als belangrijk nieuw onderwerp opgenomen in hun lesprogramma. Eengerelateerd geweld en huwelijksdwang zijn nu onderdeel van het reguliere curriculum van alle werknemers van openbare diensten in Zweden.

In mei 2012 zal de conclusie van een specifiek onderzoek naar huwelijksdwang en de vraag of dit opgenomen moet worden in het Zweedse strafrecht gepresenteerd worden. In 2011 publiceerde de Zweedse overheid op de website van het Zweedse Ministerie van Buitenlandse Zaken informatie over huwelijksdwang en hoe te handelen. Deze ontwikkeling loopt gelijk op met de ontwikkelingen bij andere autoriteiten en de manier waarop zij in alle externe communicaties aandacht hebben voor eengerelateerd geweld.

Een doorlopende discussie in Zweden gaat over de vraag of eengerelateerd geweld opgenomen moet worden in de wetgeving voor haatmisdaden. Er zijn aanwijzingen dat een parlementaire meerderheid voor een inclusie van tenminste huwelijksdwang en verwante activiteiten in het strafrecht is.

De nationale overheid presenteert veel projecten en beleid rondom eengerelateerd geweld. Er zijn echter een aantal instanties (zoals gezondheidscentra en *Ungdomsstyrelsen*) en politieke programma's die op internationaal niveau andere ideeën hebben dan de nationale overheid. Sommige lokale instanties zijn het niet eens met de landelijke aanpak en weigeren de door de nationale overheid voorgestelde maatregelen te implementeren. Verschillen tussen de doelen van politici en ambtenaren resulteren in een vacuüm waarin beleid niet of slechts deels wordt uitgevoerd.

Op 24 mei 2012 presenteerde Göran Lambertz, lid van de Zweedse Hogere Raad, zijn voorstellen voor veranderingen in de wetgeving over huwelijksdwang. Deze voorstellen zijn tamelijk radicaal en het lijkt erop dat alle partijen in Zweden er positief tegenover staan.

In het rapport staat dat het onmogelijk is exacte aantallen te noemen maar dat naar schatting in 2011 minstens 250 tot 300 mensen ernstig risico liepen om tegen hun wil te moeten trouwen. Tenminste zestien mensen werden in dat jaar naar het buitenland gestuurd en daar achtergelaten met de intentie ze te dwingen in het huwelijk te treden.

Het rapport bevat een aantal suggesties ter voorkoming van kindhuwelijken, huwelijksdwang en andere onvrijwillige huwelijken. Een greep uit de aanbevelingen:

- Speciale uitzonderingen om onder de 18 te kunnen trouwen moeten afgeschaft worden.
- Kindhuwelijken zijn ongeldig. Het is strafbaar om te trouwen met een kind of dergelijke huwelijken te arrangeren. In de nieuwe wet zijn ook verschillende semihuwelijken zonder rechtsgeldigheid opgenomen (zogenaamde informele huwelijken, vaak met een religieus tintje).
- De introductie van een speciale strafmaatregel voor huwelijksdwang, inclusief 'informele huwelijken'. De aanbevolen maximale straf is vier jaar gevangenis.
- De invoering van een permanente nationale unit om activiteiten in het kader van de bestrijding van huwelijksdwang en kindhuwelijken en eengerelateerd geweld te monitoren, coördineren en ondersteunen. Deze unit moet opereren vanuit de het provinciebestuur van Östergötlen, zij hebben veel praktische ervaring in het veld.
- De nationale gezondheidsraad heeft opdracht gekregen om een toezichthoudend project op te zetten rondom huwelijksdwang en kindhuwelijken wat uitgevoerd moet worden door gemeentelijke sociale diensten.
- Duidelijke eisen worden gesteld aan religieuze groepen die huwelijken sluiten en aan mensen die huwelijksambtenaar willen worden om huwelijken te sluiten binnen religieuze groepen. In de belofte of eed moet een clausule opgenomen worden voor religieuze en trouwambtenaren om religieuze huwelijksdwang en kindhuwelijken te voorkomen.
- De Nationale Raad voor staatshulp aan religieuze gemeenschappen moet regelmatig de dialoog aangaan met religieuze gemeenschappen over kindhuwelijken en huwelijksdwang.
- Een aanbevolen methode voor gezinswerk in noodsituaties is in ontwikkeling.

Turkije

De bestrijding van geweld tegen vrouwen begon in 1980 met verschillende acties en campagnes door vrouwen en vrouwenorganisaties. De strijd werd in de jaren 90 geïstitutionaliseerd door juridische bepalingen en regelgevingen. Wet No. 4320 ter bescherming van het gezin die oorspronkelijk dateert uit 1998 en gewijzigd werd in 2007 en 2011, vertegenwoordigt een belangrijke mijlpaal op het gebied van de bescherming van vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld, waaronder eerdergerelateerd geweld. Vrouwen begonnen met de staat samen te werken aan verschillende onderzoeken en projecten. Er werden reguliere opvangmogelijkheden gecreëerd, hoewel niet genoeg om alle slachtoffers onderdak te kunnen bieden. Een aantal opvanghuizen werd opgericht door vrijwilligers van vrouwenorganisaties.

In 2006 werd onderzoek gedaan naar geweld tegen vrouwen en kinderen en eermoorden. Er werden aanbevelingen gedaan om een nationaal beleid te ontwikkelen voor het stoppen van alle vormen van geweld tegen vrouwen en om een hulpketen van samenwerkende instellingen te vormen om mogelijke oplossingen te implementeren.

Deze aanbevelingen zijn echter nog niet aangenomen en de toezeggingen zijn nog niet uitgevoerd.

In de afgelopen 5 of 6 jaar lijkt het of geweld tegen vrouwen is toegenomen en steeds meer erkend wordt door de overheid en de samenleving. NGO's en vrouwenorganisaties hebben het echter vaker over moord dan over eerdergerelateerd geweld. Eerdergerelateerd geweld komt als zodanig in geen enkele juridische definitie voor.

De afgelopen jaren is er steeds meer aandacht voor huwelijksdwang en kindhuwelijken vooral doordat de onderwerpen veel in de media verschijnen. Helaas richten de overheidsvoorstellen zich niet op het versterken van de positie van vrouwen, maar bijna op het tegenovergestelde. Achterlating wordt niet specifiek genoemd, maar vrouwenorganisaties hebben aangegeven dat ze actief werken aan de negatieve gevolgen van dit probleem.

4 Succesfactoren van Good Practices

“Welke factoren zijn er nodig om succesvol te zijn in de aanpak van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating?” Deze vraag legden de projectpartners van het Flying Team voor aan een groot aantal zelforganisaties en NGO's in Turkije, Duitsland, Zweden, Nederland en op Cyprus. Ondanks de verschillen in sociale en politieke context in de betreffende landen kwamen de antwoorden behoorlijk overeen.

Dit hoofdstuk begint met een beschrijving van de basisvoorwaarden voor NGO's en zelforganisaties om hun werk goed uit te kunnen voeren. Daarna volgt een overzicht van de succesfactoren van een aantal good practices van deze organisaties op het gebied van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating en wat gedaan kan worden om deze gunstige omstandigheden te creëren.

4.1 Voorwaarden voor succes

De ondervraagde zelforganisaties gaven aan dat de volgende omstandigheden belangrijk waren om hun werk zo optimaal mogelijk uit te kunnen voeren:

1. Continuïteit en financiële zekerheid

NGO's en zelforganisaties hebben financiële stabiliteit nodig om succes te hebben. Een van de grootste uitdagingen (en frustraties) van organisaties is het gebrek aan middelen. Een veilige financiële basis betekent dat er minder tijd en energie besteed hoeft te worden aan fondsenwerving. Ook kan met de juiste financiële middelen voorkomen worden dat ervaringen, kennis en resultaten verloren gaan, bijvoorbeeld doordat een programma voortijdig moet stoppen. Verder bestaat in het veld de neiging om alleen nieuwe (innovatieve) projecten te financieren, terwijl good practices juist een 'follow up budget' nodig hebben om implementatie en verspreiding van succesvolle methoden door te zetten.

2. Geïnformeerde stakeholders

Een belangrijke sleutel naar succes is dat alle relevante stakeholders zich bewust zijn van het bestaan en de mechanismen van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating. Verder moet de doelgroep een basisniveau van interculturele competenties verwerven. Intercultureel werk betekent een open cultuur, een alerte houding en kunnen communiceren met mensen van verschillende sociaal-culturele achtergronden. Over normen en waarden en alle mogelijke andere onderwerpen. Dit houdt in dat de hulpverleners zich ook bewust moeten zijn van hun eigen normen, waarden en vooroordelen. Docenten, jeugdwerkers en andere professionals die werken met risicogroepen moeten in staat zijn om (mogelijke) slachtoffers te herkennen en te interveniëren of ze door te verwijzen naar bestaande hulpdiensten voordat het gevaar reëel wordt. Als docenten bijvoorbeeld niet goed geïnformeerd zijn, zouden ze leerlingen uit risicogroepen in gevaar kunnen brengen door - zonder de leerling hierbij te betrekken - met de ouders te gaan praten. Ook goedbedoelde interventies tegen de ouders door slecht geïnformeerde docenten kunnen een volkomen averechts effect hebben op de leerling. Kortom, goed geïnformeerde professionals zouden zich moeten verenigen in een compleet en geïntegreerd netwerk. Zij zouden trainingen moeten volgen op het gebied van interculturele competenties om dit type geweld beter te begrijpen.

3. Gespecialiseerde en toegankelijke hulpverlening

Gespecialiseerde en toegankelijke hulp is een derde succesfactor in de strijd tegen eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating.

- Kennis over landelijk georganiseerde hulp is een succesfactor. Het is belangrijk om de risicogroep goed te informeren over mogelijke hulp.
- Hulpverlening moet toegankelijk zijn en in staat zijn (potentiële) slachtoffers op te vangen. De betrokken instellingen zouden een keten van hulp moeten vormen van alle verschillende hulpinstanties (politie, noodhulp, opvang, maatschappelijk werk, jeugdwerk, juridische dienstverlening, et cetera). De rollen, taken en verantwoordelijkheden moeten duidelijk zijn voor alle betrokkenen. Transparantie, eenduidige afspraken en respect voor elkaars rollen en taken zijn cruciaal.
- Opvanghuizen zouden geheime adressen moeten hebben om de veiligheid van potentiële slachtoffers te kunnen garanderen. Gespecialiseerde opvang voor slachtoffers van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating is zeer succesvol omdat hier de kennis is om met de specifieke problemen van deze risicogroep om te gaan.

4. Juridische ondersteuning

Om goed beschermd te zijn tegen eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating moet het juridisch kader gericht zijn op de behoeftes en situaties van slachtoffers.

- Een landelijk overheidsbeleid over de bestrijding van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating is een succesfactor omdat het een signaal is naar (potentiële) daders dat deze vorm van geweld niet geaccepteerd wordt. Wetten op deze onderwerpen kunnen (potentiële) slachtoffers beschermen en het werk van zelforganisaties en NGO's in het veld bevorderen.
- Duidelijk is geworden dat rechterlijke machten een specifieke code moeten hebben voor strafzaken waarbij sprake is van eengerelateerd geweld om op die manier de omvang van het probleem te kunnen meten. Dit bestaat bijvoorbeeld ook al voor haatmisdaden.
- De erkenning van de (lange termijn) gevolgen van psychologisch geweld op juridisch niveau is een succesfactor met betrekking tot slachtofferhulp en bescherming tegen eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating.
- De juridische bescherming van de rechten van ouders als verzorgers conflicteert vaak met de bescherming van hun kinderen tegen geweld. Als jeugdinstanties en het gezinsrecht herkennen wanneer iets mogelijk gaat escaleren en op een vroeg moment ingrijpen bij problemen thuis, kan dit een succesfactor zijn.
- Opvanghuizen die werken met meisjes of vrouwen die bedreigd worden door familieleden noemden specifieke methoden om de mate van gevaar te analyseren als een succesfactor in hun werk. Als reguliere instanties snel handelen in noodgevallen en hun verantwoordelijkheid nemen, heeft hulp doorgaans de beste kans van slagen.

- Als slachtoffers het gezin verlaten om onder te duiken (voor hun eigen veiligheid) krijgen ze vaak te maken met bureaucratische instanties die de gezinsleden van de slachtoffers zondermeer informatie verstrekken over hun verblijfplaats. Beter geïnformeerde en zorgvuldiger functionerende instanties kunnen effectievere hulp en bescherming bieden.

4.2 Succesfactoren voor good practices

De volgende succesfactoren kwamen naar voren uit de projecten van de zelforganisaties en NGO's op het gebied van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating. Deze analyse is mede gebaseerd op de informatie uit de interviews van het Flying Team-project met een aantal organisaties uit de vijf landen.

De geïdentificeerde succesfactoren zijn:

1. Bottom-up strategieën
2. Een gender- en mensenrechtenperspectief
3. Vertrouwen en bewustzijn
4. Een aantal strategieën en methoden
5. Professionaliteit en interculturele competentie
6. Samenwerking
7. Continuïteit en duurzaamheid

1. Bottom-up strategieën

Projecten ter voorkoming en bestrijding van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating kunnen niet zonder de directe betrokkenheid en ondersteuning van vertegenwoordigers (vrouwen en mannen) uit de doelgemeenschappen en/of zelforganisaties op het gebied van mensenrechten of NGO's. De vertegenwoordigers zullen de doelgroep beter en makkelijker kunnen aanspreken en bereiken. Dit betekent echter niet dat een top-down benadering nooit succesvol kan zijn. Zoals bijvoorbeeld blijkt uit het voorbeeld van Zweden, kunnen initiatieven voor activiteiten door lokale of landelijke overheden bijzonder succesvol zijn. Bovendien geven dergelijke initiatieven een duidelijke boodschap af dat de overheid geweld tegen individuen veroordeelt en afkeurt, in welke vorm dan ook.

Professionele instanties of NGO's zouden samen moeten werken met zelforganisaties die dichtbij bepaalde groepen staan en door deze groepen gerespecteerd worden. De zelforganisaties weten hoe ze hun publiek kunnen bereiken, hoe ze de groep van binnenuit mee kunnen krijgen. Verder kunnen ze door hun hechte band met de gemeenschap een bemiddelende rol spelen en bepaalde behoeftes van risicogroepen vertalen naar professionals en beleidsmakers. Door hun kennis van binnenuit en eigen ervaringen kunnen zelforganisaties relevante problemen sneller herkennen en steeds weer nieuwe strategieën en ideeën ontwikkelen. Betrokkenheid en motivatie van de betreffende groepen en hun zelforganisaties is bovendien van belang voor de duurzaamheid van de projectresultaten. Zo is er meer kans op verdere acties ter voorkoming en bestrijding van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating, ook na afloop van het project.

2. Een gender en mensenrechtenperspectief

Om een project te laten slagen is het belangrijk om het centrale probleem, de aanleiding van het project, te beschrijven en analyseren. De beschrijving moet ten minste een duidelijke probleemdefinitie bevatten, de achtergrond, de verschijningsvorm en een mogelijke oplossing. Het projectteam en de projectpartners moeten de beschrijving allemaal onderschrijven.

Een succesvolle benadering van eegerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating gaat uit van een genderperspectief. Door genderongelijkheid en het patriarchale systeem ten grondslag te leggen aan het geweld, ondervangt het projectteam het risico op stigmatisering, op de suggestie dat dit type geweld alleen voorkomt bij migranten, zoals dat in westerse landen het geval is. Het geeft verder de mogelijkheid om de 'doelgroep' of deelnemers onder te verdelen naar sekse, leeftijd en seksuele voorkeur.

Op deze manier kunnen de behoeften en belangen van de verschillende subgroepen duidelijk gespecificeerd worden en kunnen verschillende methoden ontwikkeld worden. Methoden en materialen worden aangepast aan de verschillende deelnemers, zoals een of meerdere etniciteiten, een groep cultureel of religieus gelijkgestemden, mannen, vrouwen, jongeren of alles door elkaar.

Een probleemanalyse betekent ook dat gekeken moet worden naar de invloed van groepsdruk op het individu. De kracht van het collectief beïnvloedt het bestaan en voortbestaan van traditionele schadelijke praktijken. De nadruk leggen op mensenrechten in de bestrijding van geweld kan de aandacht afleiden van het vaak gevoelige debat over culturele en religieuze gebruiken en rechtvaardigingen.

3. Vertrouwen en bewustzijn

Naast toegankelijkheid en vooral bij bewustwordings- en onderwijsprogramma's, is het van belang dat het project de doelgroep tot op zekere hoogte emotioneel raakt. "Sensitiviteit" en "vertrouwen" zijn sleutelwoorden. Bij een project dat zich richt op het implementeren van effectieve maatregelen tegen eegerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating, mogen de teamleden nooit vergeten dat deze onderwerpen taboe zijn, vooral in de gemeenschappen waar het ook werkelijk voorkomt. Bij activiteiten rondom bewustmaking en kennisvergroting moet het programma afgestemd worden op de ervaringen en belevingswereld van de deelnemers. Anders komen ze niet opdagen. Als een NGO bijvoorbeeld een workshop wil organiseren met jonge studenten moet rekening worden gehouden met het feit dat dit onderwerp waarschijnlijk taboe is en dat de studenten waarschijnlijk bang zullen zijn voor stigmatisering. Verder kan het voor sommige groepen meisjes extreem gevaarlijk zijn om in het openbaar over bepaalde zaken te spreken. Het is aan de projectteams om te allen tijden een veilige atmosfeer te creëren voor de deelnemers. Soms is het beter om bepaalde onderwerpen niet direct bij de naam te noemen maar in andere termen te spreken. Denk bijvoorbeeld aan 'familiezaken' in plaats van 'eegerelateerd geweld'. Uiteindelijk is de centrale vraag altijd: in hoeverre wordt het geweld waar wij ons op richten herkend en/of erkend door de deelnemers?

4. Een aantal strategieën en methoden

Belangrijke succesfactoren zijn de strategieën, methoden en materialen die gebruikt worden om deelnemers te bereiken en betrekken, om een project te presenteren en om doelen te behalen. Het is aan te raden om binnen een project verschillende strategieën en methoden in te zetten. Ook moet men bereid zijn om een andere strategie te gaan volgen als blijkt dat iets niet werkt. Sommige deelnemers hebben zeer beperkte mogelijkheden. Zo kunnen sommige meisjes en vrouwen letterlijk niet naar bijeenkomsten komen omdat ze niet alleen naar buiten mogen, of niet mogen telefoneren zonder toezicht. Voor deze meisjes en vrouwen kan de opvang een anonieme online hulplijn opzetten. Verder hebben verschillende doelgroepen verschillende eisen en wensen. Professionals hebben ander voorlichtingsmateriaal nodig dan jongvolwassenen. Lay-out en taalgebruik (formeel, informeel, moedertaal of taal van het land waar ze wonen) moet aangepast worden aan de verschillende deelnemers.

5. Professionaliteit en interculturele competentie

Projectteamleden die deskundig zijn op het gebied van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating zijn vaak een succesfactor. Betaalde en vrijwillige krachten moeten bewust gemaakt worden van het bestaan en de mechanismen van de problematiek. Ze moeten zeer ervaren en deskundig zijn in het praten over en aanpakken van dergelijke problemen op een veilige en transparante manier. Er moet te allen tijden op een professionele manier gewerkt worden, ook door vrijwilligers.

Een combinatie van professionaliteit en persoonlijke betrokkenheid kan zeer waardevol zijn in de strijd tegen geweld en de daarmee samengaande mechanismen van onderdrukking.

Beide zijn nodig. Te veel persoonlijke betrokkenheid kan ook leiden tot onverstandige beslissingen en verhoogt het risico op “burnout” onder de krachten. Aan de andere kant kan te veel rigide professionaliteit leiden tot een gebrek aan empathie en toewijding. Het is bijna onmogelijk om helemaal niets te voelen in dit werk.

Bij het werven van begeleiders, adviseurs en voorlichters, moet het team goed nadenken over de meerwaarde van het aantrekken van mensen van dezelfde etniciteit als die van de deelnemers. Hoe dan ook moeten de trainers en voorlichters onpartijdig en onafhankelijk zijn. Deskundigheid gaat voor etniciteit. Elke vrijwilliger of werknemer moet een training interculturele vaardigheden volgen.

6. Samenwerking

Een geïntegreerde totaalaanpak gericht op de preventie en bestrijding van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating is een volgende succesfactor. Door samenwerking tussen alle stakeholders gedurende het gehele traject, van bewustwording, preventie, interventies en hulpverlening tot aan de vervolging van daders, kunnen veel betere resultaten geboekt worden. Zelforganisaties en NGO's werken samen met professionals van sociale diensten, scholen, politie en juridische diensten, waaronder medewerkers van de immigratie- en naturalisatiedienst, en beleidsmakers. Deze samenwerking versterkt hun positie, zorgt voor meer bekendheid over de onderwerpen en bevordert de ontwikkeling van betere strategieën en standaarden voor het werk.

Het is belangrijk om samenwerkende instanties en beleidsmakers ervan te doordringen dat zelforganisaties en NGO's die direct met de betrokken groepen werken waardevolle kennis en inzichten hebben over eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Zelforganisaties en NGO's kunnen hun opgedane kennis en praktische ervaringen delen en overdragen aan de verschillende stakeholders en politici. Door de hechte relatie met de betrokken groepen kunnen ze bemiddelen en de wensen en behoeften van de groepen uiteenzetten voor de beleidsmakers. Ook hebben zij een goed algemeen beeld van de situatie en een praktische insteek waardoor ze relevante problemen herkennen en snel nieuwe strategieën en ideeën kunnen ontwikkelen.

Tot slot zijn landelijke en Europese netwerken een belangrijke succesfactor in de bestrijding van geweld.

7. Continuïteit en duurzaamheid

Succesvolle programma's kunnen worden herhaald of aangepast om breder te implementeren in andere omstandigheden, in andere instanties, met andere groepen of deelnemers of voor andere doeleinden. Helaas is er na afronding van een project vaak geen geld meer om de resultaten verder te implementeren. Geld is echter niet de enige garantie voor continuïteit. De deelnemers met hun brede scala aan ervaringen en kennis zijn de beste reclame voor succesvolle projecten. Met andere woorden: mond tot mond.

5 Vijf good practices

Tijdens de eerste fase van het project Flying Team against Violence verzamelden alle projectpartners informatie over good practices op het gebied van de bestrijding van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating. De voorbeelden werden geselecteerd op basis van vooraf geformuleerde criteria (zie hoofdstuk 4). De belangrijkste criteria waren:

- adequate kennis en ervaring binnen het team.
- uitgaan van een genderperspectief.
- streven naar bewustzijn van en verspreiding onder de achterban.
- (beoogde) continuïteit; implementatie van de resultaten.
- bestaande samenwerking en met relevante organisaties.

Elke Flying Team-partner beschreef de projecten in een rapport over de situatie in hun land. (Alle nationale rapporten zijn te downloaden via de websites van de projectpartners).

Er werden vijf projecten (één uit elk land) gekozen voor de Toolkit van het project. Deze projecten worden op de nationale bijeenkomsten in de deelnemende landen door het Flying Team gepresenteerd. Om tot die vijf projecten te komen nomineerden de projectpartners elk twee projecten uit hun land. De tien projectbeschrijvingen werden daarna door het complete team beoordeeld en vergeleken. De uiteindelijk vijf projecten werden aan de hand van de volgende drie criteria geselecteerd:

- De drie onderwerpen van het Flying Team project (eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating) moeten gelijk vertegenwoordigd zijn.
- Het project moet relevant zijn voor meerdere Europese landen.
- Het project moet overdraagbaar zijn naar andere landen.

5.1 De selectie

In deze paragraaf worden de beknopte samenvattingen van de vijf door de projectpartners geselecteerde good practices weergegeven. Na de samenvattingen volgt per project een gedetailleerde beschrijving met daarin ook de contactgegevens van de betreffende organisaties voor meer informatie.

Drie van de projecten zijn gericht op bewustwording en voorlichting. Het Cypriotische project spreekt tot de jongerendoelgroep en leidt jongeren op als peer-educators, het Turkse project richt zich op vrouwen en het Nederlandse project op migrantenmeisjes/ vrouwen en jongens/mannen. De overige twee projecten bieden online hulpverlening aan jongeren. De Duitse online hulpdienst werkt samen met een opvanginstantie. De Zweedse website is speciaal voor homo-,bi- en transseksuele jongeren die risico lopen om slachtoffer te worden van geweld omdat hun seksuele voorkeur gezien wordt als een schending van de familie-eer.

1. Cyprus - Perspective: Peer education voor leerlingen om bewustzijn over geweld tegen vrouwen te vergroten.

Het doel van dit project is jonge mensen bewust te maken van gendergerelateerd geweld. Er worden emotionele en relationele modellen gepresenteerd die gebaseerd zijn op wederzijds respect tussen de beide seksen. Het overkoepelende doel is om geweld in (toekomstige) relaties te voorkomen. Het projectteam trainde jonge mensen om als 'peer-educators' kennis en bewustzijn over te dragen aan hun leeftijdsgenoten.

2. Turkije – Voorlichting huiselijk geweld: Vergroten Bewustzijn van vrouwen over Huiselijk Geweld en hun Rechten

Door middel van huiskamerbijeenkomsten wil het project team het bewustzijn over "geweld" vergroten bij vrouwen uit achterstandswijken in Turkije. De begeleiders leren de vrouwen dat veel gedrag dat zij als 'normaal' beschouwen, in feite niet acceptabel is. Ook worden onderdrukking en geweld dat gepleegd wordt onder de mom van 'eer' besproken. Verder krijgen de vrouwen tijdens de bijeenkomsten informatie over vrouwenrechten en hulpverleningsinstanties voor slachtoffers.

3. Nederland – Ken uw rechten' - Voorlichtingscampagne rechtspositie en achterlating voor Marokkaanse en Turkse vrouwen, mannen en jongeren

Het project informeert migrantenvrouwen over het Nederlandse, Marokkaanse of Turkse rechtssysteem, over juridische procedures en verschillen rondom familie- en verblijfsrecht. Het project vergroot bewustzijn en versterkt de positie van migrantenvrouwen in Nederland waarmee achterlating in veel gevallen kan worden voorkomen. Het project informeert ook instellingen en organisaties en werkt aan een sterk netwerk waarin expertise wordt gedeeld en samenwerkingsrelaties kunnen ontstaan.

4. Duitsland - Papatya – Anonieme Opvang en Begeleiding

Papatya verzorgt anonieme opvang, veiligheid en psychosociale en hulp aan meisjes en jonge vrouwen in Duitsland. De organisatie heeft een geheim adres en deskundige medewerkers. Papatya staat voor laagdrempelige hulpverlening. Papatya heeft als doel het voorkomen van (een herhaling van) geweld, eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en kidnapping naar het thuisland.

5. Zweden - LGBT EN EER (www.hbtheder.se)

Dit project levert deskundige online hulpverlening en advies aan lesbisch, homoseksuele, biseksuele en transgender jongeren in Zweden die (mogelijk) slachtoffer zijn van eengerelateerd geweld. De deskundigen zijn getrainde begeleiders die professionele hebben met doelgroep of er zelf toe behoren. Via de website kunnen hulpzoekenden in eerste instantie anoniem blijven en in hun eigen tempo werken aan veranderingen in hun situatie.

5.2 Vijf good practices

1. Cyprus - Perspective: Peer education voor leerlingen om bewustzijn over geweld tegen vrouwen te vergroten

Jongeren zijn zich vaak niet bewust van gender stereotypen en gendergerelateerd geweld. Op Cyprus initieerde *the Mediterranean Institute of Gender Studies* (MIGS) het project 'Perspective'. Hoofddoel was de afname en preventie van geweld tegen vrouwen. Praktisch hield dit in dat het project zich richtte op het vergroten van het bewustzijn onder jongeren ten aanzien van gendergeweld en het presenteren van op gelijkwaardigheid gebaseerde emotionele en relatiemodellen.

Het projectteam ontwikkelde een 'peer education' methode om jongeren te bereiken. De methode houdt in dat een groepje speciaal opgeleide 'peer educators' op vrijwillige basis wordt ingezet om leeftijdsgenoten voor te lichten. Het programma begint met bewustzijnsvergroting in grote groepen, waarna specifieke voorlichtingen worden georganiseerd voor peer educators. Tijdens de training oefenen ze met kennis, vaardigheden en het zelfvertrouwen dat nodig is voor het geven van voorlichting aan medeleerlingen.

Doelgroep

Primair: Adolescenten van 15 – 17 jaar

Secundair: Docenten middelbare school

Aanpak

Na de selectie van een aantal geschikte middelbare scholen kon het programma van start gaan. MIGS begon met het geven van trainingen over gendergerelateerd geweld op verschillende niveaus en selecteerde potentiële kandidaten onder de leerlingen om peer-educators te worden.

Fase 1

Vier algemene colleges van twee uur over gender, relaties tussen genders, genderrollen, genderstereotypen en het verband met gendergerelateerd geweld. De laatste bijeenkomst werd besteed aan het 'trainen van de trainers'. Een groepje leerlingen (8) werd opgeleid als groepstrainer en oefenden met hun rol als peer-educator. Daarna volgden nog twee peer-education-sessies van elk 1,5 uur. Omdat de leerlingen onervaren waren en voor het eerst met het principe van peer-education in aanraking kwamen, was het belangrijk dat ze goed op de hoogte waren van de basisprincipes van de methode. Tijdens de training kregen ze uitgebreid de ruimte om zorgen en angsten uit te spreken over de rol van peer-educator en om te onderzoeken welke vaardigheden en benodigde eigenschappen nodig zijn om deze rol goed uit te voeren. Een belangrijk deel van de training werd besteed aan vaardigheden en kwaliteiten rondom participatief en interactief leren van jongeren. Na de theorie over de basisprincipes van groepswork (zoals goede communicatieve vaardigheden, onpartijdigheid, inclusie, flexibiliteit, creativiteit, et cetera) werden de behandelde theorieën toegepast en uitgetoetst door middel van praktijkoefeningen.

Fase 2

De groep peer-educators gaf voorlichting aan medeleerlingen. De voorlichting was gericht op het vergroten van het bewustzijn met betrekking tot genderrollen en sociale verwachtingen en gender. Ook was er aandacht voor gendergerelateerd geweld binnen adolescentie liefdesrelaties en de gevolgen daarvan. De projectbegeleiders woonden de peer-education voorlichtingen bij. Dit zorgde ervoor dat de peer-educators zich veilig voelden en een aanspreekpunt hadden in geval van onzekerheden of ingewikkelde vragen. De peer-educators maakten gebruik van hand-outs, handleidingen, internet, et cetera

Fase 3

Na de voorlichtingen lanceerde het projectteam een mediacampagne. Deze campagne draaide om belangrijkste feiten rondom de impact van gendergerelateerd geweld, die waren geformuleerd door de deelnemers aan de voorlichtingen. De campagne werd uitgezonden op televisie en radio en de deelnemende middelbare scholen verzorgden folders en ander informatiemateriaal.

Resultaten

Doel van het project was om leerlingen actief te betrekken bij de preventie van gendergerelateerd geweld en een verandering teweeg te brengen onder hun medeleerlingen. Vijftig middelbare scholieren werden opgeleid tot peer-educators. In totaal gaven zij voorlichting aan 150-200 leeftijdsgenoten. De peer-educators waren bang dat hun vrienden en klasgenoten niet naar hen zouden luisteren of kritiek zouden hebben. Ze waren bang dat ze niet serieus genomen zouden worden. Het tegendeel bleek waar, de leerlingen accepteerden de peer-educators volledig als voorlichters.

Het is niet realistisch om van peer-educators te verwachten dat ze deskundigen zijn of alles weten over het onderwerp waar ze voorlichting over geven.

Na de basistraining bleek dat ze precies genoeg wisten om zinvol te kunnen discussiëren over gendergerelateerd geweld met hun medeleerlingen. De deelnemende scholieren reageerden positief op de voorlichtingen door de peer-educators. Dit bleek uit de positieve en enthousiaste evaluaties. De scholieren gaven aan dat ze het prettig vonden om van leeftijdsgenoten les te krijgen omdat die 'dezelfde taal spraken' en 'hetzelfde waren als zij', ze begrijpen je beter' en 'gebruiken taal en voorbeelden die ik ook zou kunnen gebruiken'. Peer-education is redelijk informeel en ze hoefden niet 'naar de meester of juf te luisteren' en werden niet 'gedwongen' om te luisteren. Ze konden binnen de schoolomgeving hun mening en ideeën delen met leeftijdsgenoten, hetgeen als zeer positief werd ervaren. Tot slot werd ook de 'alles inclusief' benadering van de trainingen positief beoordeeld.

Basisvoorwaarden

Samenwerking

Aanbevolen is een hechte samenwerking met een docent of een jongerenwerker van een jongerencentrum die bekend is met de onderwerpen gendergelijkheid en gendergerelateerd geweld. Zij kunnen je introduceren bij schoolbesturen (of jeugdcentra), en de training aankondigen aan de potentiële jonge deelnemers. Betrokken professionals zouden verder moeten lobbyen voor het opnemen van lessen over gendergerelateerd geweld in het vaste programma van hun school of jeugdinstelling.

Budget

Nodig is budget voor een projectcoördinator, een trainer en een facilitator. En budget voor een mediacampagne voor radio en televisie.

Verdere informatie

www.medinstgenderstudies.org/news/perspective-peer-education-roots-for-school-pupils-to-enhance-consciousness-of-tackling-en-impeding-vrouwen-geweld-in-europe/

Report on GBV among young people in EU countries (Engels):

www.medinstgenderstudies.org/wp-content/uploads/Report-on-Peer-Education-Trainings-on-Gender-Geweld.pdf

De projectfolder (beschikbaar in het Grieks en Engels): logo's en materiaal zijn beschikbaar voor andere organisaties.

Contact

Mediterranean Institute on Gender Studies (MIGS)

Georgina Christou

46 Makedonitissas Avenue

Box 24005, Nicosia 1703

Cyprus

georgina@medinstgenderstudies.org www.medinstgenderstudies.org

2. Turkije – Voorlichting huiselijk geweld: Vergroten bewustzijn onder vrouwen over huiselijk geweld en hun rechten

Gewelddadig gedrag wordt vaak gezien als 'normaal', niet alleen door mannen maar ook door vrouwen en de samenleving in het algemeen. Vrouwen zijn zich vaak niet bewust van hun rechten en de bestaande wetgeving ter bescherming tegen geweld. De *Independent Women's Association* in Mersin organiseerde "huiskamerbijeenkomsten" voor en met vrouwen uit achterstandswijken.

Doel was deze vrouwen te laten zien dat wat er in hun gezinnen gebeurde niet normaal was maar een vorm van 'geweld', en dus niet acceptabel. Veel vrouwen worden onderdrukt of zijn slachtoffer van geweld onder de mom van eer. Volgens de *Independent Women's Association* is een andere kijk op 'eer' nodig, eer is geen positief begrip. Tijdens de bijeenkomsten kregen de vrouwen onder andere informatie over vrouwenrechten en steunpunten en organisaties voor slachtoffers van huiselijk geweld.

Doelgroep

Vrouwen in achterstandswijken.

Aanpak

Voordat de 'huiskamerbijeenkomsten' konden plaatsvinden, bezochten de contactpersonen van het project de buurt om gastvrouwen te werven binnen de doelgroep. Samen met de gastvrouwen bepaalden ze wanneer de bijeenkomsten zouden plaatsvinden. De gastvrouwen kregen de opdracht 15 tot 20 vrouwen uit hun omgeving uit te nodigen om de bijeenkomst bij.

Deskundige trainers leidden de huiskamer groepen. De groepen begonnen met het bekijken van filmfragmenten over diverse vormen van geweld in het dagelijks leven en informatie over mogelijke hulpverlening. Daarna openden de trainers de discussie. Ze nodigden de deelnemers uit om na te denken over het huiselijk geweld dat ze in de filmpjes gezien hadden. Daarna werd gevraagd naar de persoonlijke ervaringen met geweld van de deelnemers: hoe werden ze vroeger thuis behandeld in het gezin en door verdere familieleden, hoe zijn ze getrouwd, hoe is het leven met hun echtgenoten en schoonfamilie? De trainers leerden ze inzien dat hun ervaringen, net als in de filmpjes, niet 'normaal' waren, maar ervaringen van geweld. Door deze ervaringen uit te wisselen definieerden de vrouwen huiselijk geweld, waaronder o.a. fysiek, psychosociaal, economisch en seksueel geweld.

De geweldservaringen hadden vaak te maken met eer, en veel vrouwen werden ooit gedwongen om te trouwen. In het kader van 'huiselijk geweld' kwamen ook onderwerpen als opvoeding, een verschillende kijk op tienermeisjes en tienerjongens, partnerkeuze en het huwelijk, omgaan met je schoonfamilie aan bod. De vrouwen leerden dat deze praktijken vormen van geweld zijn die niets met het gewone dagelijks leven te maken hebben, en dus onacceptabel zijn.

Na de discussie gaf de trainer mondeling, schriftelijk en met visuele middelen informatie over de rechtspositie van vrouwen, het uitoefenen van rechten, juridische procedures, en gaf zij/hij namen van vrouwenorganisaties waar vrouwen terecht kunnen voor rechtsbijstand, medische hulp, psychosociale hulpverlening en opvang. De bijeenkomsten werden geëvalueerd door middel van een evaluatie/observatie formulier.

Onderzoek

In het Turkse project werden - nadat de deelnemers toestemming hadden gegeven - geluidsopnames gemaakt van de bijeenkomsten. Dit was onderdeel van het onderzoek en van de supervisie. Het projectteam bekeek de gesprekken en evalueerde de uitkomsten om een beeld te krijgen van de geweldsperceptie van de vrouwen en van hun houding tegen geweld. Ook gebruikten ze de opnames voor het doen van aanbevelingen. Aan het eind van de huiskamerbijeenkomsten interviewden de projectmedewerkers alle deelnemers aan de hand van de vragenlijst en het Abuse Index formulier. De vragenlijst werd ontwikkeld en opgesteld voor onderzoeksdoeleinden. Hiermee worden gegevens verzameld over de sociaaleconomische positie van de vrouwen uit de doelgroep, hun opvattingen over geweld, vormen en omvang van het geweld dat de doelgroep ervaart en over hun wensen en behoeftes.

Tot slot kan de vragenlijst mechanismen blootleggen die geactiveerd worden als mensen huiselijk geweld ervaarden hebben.

De Abuse Index meet de vorm en de concentratie van het geweld zoals die door de vrouwen ervaren wordt. De Index is een bijlage van de vragenlijst.

Resultaten

De huiskamerbijeenkomsten waren tamelijk succesvol omdat de vrouwen zich op hun gemak voelden in het huis van hun vriendin/familieid. Iets wat op een vreemde locatie niet het geval zou zijn. Na de bijeenkomsten waren ze zich meer bewust van geweld tegen vrouwen in de maatschappij, hoewel voor hen de nadruk op lichamelijk geweld leek te liggen. Het is onmogelijk om de exacte impact van dit project op de deelnemende vrouwen te meten. Hoewel er wel aanzienlijk meer vrouwen een bezoek brachten aan een hulpverleningsinstantie naar aanleiding van de uitgedeelde informatie en uitleg tijdens de bijeenkomsten.

Basisvoorwaarden

Goed voorbereide professionals en vrijwilligers

- De (professionele en vrijwillige) groepsleiders moeten een training gevolgd hebben en allemaal werken vanuit dezelfde uitgangspunten en informatie om het bewustzijn onder groepen vrouwen te verhogen. Als onderdeel van hun training nemen aspirant groepsleiders altijd deel aan huiskamerbijeenkomsten door professionele begeleiders.
- Voordat de huiskamerbijeenkomsten beginnen, moeten hulpverleningsinstanties en crisiscentra gewaarschuwd worden. Dit kan door lokale organisaties in te lichten over het project of ze erbij te betrekken en door in-company trainingen aan te bieden over (huiselijk) geweld.
- Huiskamerbijeenkomsten zijn een interactieve leer methode waarbij beide partijen (trainers en trainees of organisaties en doelgroep) elkaar trainen en/of van elkaar leren. Het succes van de methode is sterk afhankelijk van de actieve deelname van de deelnemers.
- Materiaal voor begeleiders: de film en een handleiding over geweld, rechtsposities en vrouwenorganisaties. Voor deelnemers: een folder over huiselijk geweld en adressen voor opvang en hulpverlening. Ook: stickers van ca. 2x4 cm met relevante telefoonnummers, politie en vrouwencentra, noodnummers.

Media

Om zoveel mogelijk vrouwen te informeren over de bijeenkomsten en hulpverlenende instanties adverteert het projectteam op radio en televisie en verschijnt het in panels en op congressen. Het bewustzijn en de openbare aandacht voor huiselijk geweld zal groeien doordat het thema zichtbaarder is.

Budget voor kosten van de gastvrouw

Het project dekt de kosten voor het eten en drinken dat tijdens de bijeenkomsten wordt geserveerd (thee, koffie, koekjes, cake). Ook krijgt de gastvrouw een kleine vergoeding voor het openstellen van haar huis.

Contactinformatie

Independent Women's Association (Bağımsız Kadın Derneği)

Ayla ORAN ERCİYAS

Mesudiye Mahallesi Cemalpaşa Caddesi No: 110/3

MERSİN

Tel: +90-324-337 20 21

E-mail: mersin_bkd@hotmail.com

3. Nederland – Ken uw rechten: Voorlichtingscampagne rechtspositie en achterlating voor Marokkaanse en Turkse vrouwen, mannen en jongeren

Migrantenvrouwen die te maken krijgen met het Nederlandse, Marokkaanse of Turkse rechtssysteem worden vaak geconfronteerd met ingewikkelde juridische kwesties en procedures rondom familie- en verblijfsrecht. Elk jaar worden tijdens vakanties of familiebezoekjes tientallen vrouwen, kinderen en jongeren achtergelaten in Marokko, Turkije en andere landen (het moederland van hun ouders). Ze hebben vaak een geschiedenis van familie- en/of huwelijksproblemen of problemen met de opvoeding, of een geschiedenis van een gearrangeerd of gedwongen huwelijk. Achterlating is een traumatische ervaring en moet gezien worden als een vorm van geweld.

De Landelijke Werkgroep Mudawwanah lanceerde het project “Ken uw rechten” om migrantenvrouwen te informeren over hun rechten en hen te empoweren, om daarmee problemen te voorkomen. Ook wil men de kennis binnen instituten en organisaties vergroten en een stevig netwerk bouwen van deskundigheid en samenwerking. ‘Mudawwanah’ streeft naar een betere rechtspositie voor migrantenvrouwen, kinderen en jongeren.

Doelgroep

Primaire doelgroep: Marokkaanse en Turkse migrantenvrouwen en jongeren (en mannen). Activiteiten voor andere nationaliteiten zijn in ontwikkeling.

Ook:

Professionals en vrijwilligers op het gebied van gezondheidszorg en welzijn, hulpverlening en rechtsbijstand.

Landelijke en internationale beleidsmakers en politici.

Aanpak

Het project werkt volgens een integrale aanpak die bestaat uit:

- **Training voor voorlichters** met een Arabische/Berberse en Turkse/Koerdische achtergrond. Ongeveer 100 vrouwen en mannen uit vijf landelijke regio's worden getraind om voorlichting te geven op bijeenkomsten voor migranten. Programma's voor andere nationaliteiten zoals Afghaanse, Somalische, Iraakse, Iraanse, Egyptische e.a. zijn in ontwikkeling.
- **Voorlichtingsbijeenkomsten voor migranten** op lokaal niveau; in buurten, scholen en organisaties. De bijeenkomsten worden georganiseerd door lokale of regionale partners en begeleid door de voorlichters.
- **Een steunpunt en telefonische hulplijn** voor achtergelaten vrouwen, die hulp biedt vanaf het eerste telefoontje tot aan de terugkeer naar Nederland, inclusief het regelen van hulpverlening en opvang, in samenwerking met de Stichting Steun Remigranten (SSR).
- **Informatiebijeenkomsten voor professionals**, zoals maatschappelijk werkers en advocaten, in de vorm van een landelijke conferentie, gekoppeld aan regionale werkconferenties. Informatie, tips en advies over identificatie, doorverwijzing en hulpverlening, ook gericht op het versterken van samenwerking en het optimaliseren van de hulpketen.
- **Samenwerkingsovereenkomsten** met relevante ketenpartners om de continuïteit van de aanpak in Nederland te waarborgen. Het bouwen van een netwerk van deskundige juristen en maatschappelijk werkers, vooral gericht op signalering, verwijzing en hulpverlening.
- **Een lobby** onder beleidsmakers en politici voor een beter mensenrechtenbeleid en een sterkere rechtspositie voor migranten.
- **Werkgroepen in Marokko en Nederland** met Marokkaanse en Nederlandse deskundigen, politici, beleidsmakers en relevante instanties en vrouwenorganisaties.

Werkgroep Mudawwanah werkt samen met de Stichting Steun Remigranten (SSR). Deze laatste werkt aan de uitbreiding en versterking van netwerken en samenwerking met andere landen.

Basisvoorwaarden

Eensgezindheid en wederzijdse steun tussen de deelnemende migrantenorganisaties is cruciaal. In elke organisatie zou minstens één 'trekker' moeten zitten die gesteund wordt door de achterban en hen vertegenwoordigd. Een van de (lokale of regionale) organisaties moet subsidie aanvragen om tenminste de lokale activiteiten te kunnen bekostigen, waaronder reiskosten en een tegemoetkoming voor de voorlichters, en voor hun doorlopende training.

Uitwisselingsgroepen, expert meetings en seminars door het jaar heen zijn van groot belang voor het projectteam om op één lijn te blijven met de voorlichters, professionals en deelnemende organisaties. Betrokkenheid en samenwerking met alle partners op lokaal, regionaal en internationaal niveau zijn voorwaarden om de beoogde doelen te behalen. Een structurele benadering en een breed politiek en ministerieel draagvlak zijn onontbeerlijk. Om de projectresultaten en de logistiek in goede banen te leiden heeft het project een centraal coördinatiepunt nodig.

Resultaten

Migrantenvrouwen en mannen die aan de bijeenkomsten hebben deelgenomen zijn zich beter bewust van hun rechten en voelden zich na afloop sterker. Er werd gepraat over o.a. de invloed van de sociale omgeving, slechte communicatie, traditionele patronen en opvoeding. En dit alles op het snijvlak van twee culturen. Er werden persoonlijke ervaringen gedeeld en er waren veel vragen over procedures, aanmeldingen, regelgeving, huwelijksproblemen, partnerkeuze, kinderen en scheiding. Andere onderwerpen waren de dubbele nationaliteit, achterlating van vrouwen en kinderen, naturalisatie, verblijfsrecht en (terugkeren of) emigratie. Voorlichting en het delen van ervaringen maakt vrouwen sterker, bevordert hun onafhankelijkheid en het opeisen van hun rechten en die van hun kinderen.

De werkconferenties voor beleidsmakers, professionals en vrijwilligers in de regio's worden goed ontvangen. De deelnemers krijgen meer inzicht in onderwerpen als signalering en verwijzing en praktische hulp. De bijeenkomsten bieden een platform voor debat, om te leren, uit te wisselen en geïnformeerd te worden over de laatste ontwikkelingen en om deskundigen te ontmoeten. Tegenwoordig staat achterlating regelmatig op de politieke agenda en wordt het probleem erkend als een ernstige vorm van geweld. Alle vrouwen hebben nu het recht terug te keren naar Nederland om hier de nodige juridische procedures af te handelen.

Tot slot is er meer aandacht voor preventieve maatregelen om achterlating te voorkomen. Het is belangrijk om de expertise uit Nederland en Marokko over te dragen aan andere landen.

Materiaal

- Tweetalige brochures over familierecht, de vreemdelingenwet en achterlating voor de Turkse en Arabische gemeenschap en voor hulpverleners:
 - Turk Medeni Kanunu' 'Mudawwanah – *'Marokkaans familierecht'* over Turks en Nederlands familierecht, immigratiewet en achterlating.
 - *'Achtergebleven of achtergelaten?'* □ Een (nood)folder in drie talen met tips en adressen in Marokko, Turkije en Nederland
- Tweetalige voorlichtingsfilms, in het Arabisch en Turks, voor de training, voorlichtingsbijeenkomsten en om discussies te stimuleren.

Contactinformatie

- Landelijke Werkgroep Mudawwanah – mudawwanah@upcmail.nl
- Latifa Lazaar – Stichting Kezban – llazaar@stichtingkezban.nl - +31 6-22418085
- Joke Verkuijlen – Stichting Steun Remigranten – jokeverkuijlen@chello.nl – +31 6-44614237
- www.steunremigranten.nl en www.st-kezban.nl

4. Duitsland - Papatya – Anonieme opvang en hulpverlening

Meisjes en jonge vrouwen met een migrantenachtergrond die slachtoffer worden van familiegeweld en onderdrukking zoals eengerelateerd geweld en huwelijksdwang kunnen niet naar reguliere jeugdhulpverleningsinstanties omdat dat openbare instanties zijn. De meisjes en jonge vrouwen lopen ernstig gevaar als ze wegelopen uit het gezin. Sommigen leven een zeer afgebakend leven met weinig bewegingsvrijheid. In extreme gevallen zijn ze totaal geïsoleerd, mogen ze geen vrienden of vriendinnen hebben, geen mobiele telefoon en staan ze voortdurend onder toezicht. Zelfs de professionals die de meisjes onder hun hoede nemen, lopen het risico bedreigd te worden door de families en moeten voorzorgsmaatregelen nemen voor hun eigen veiligheid. Om (meer) geweld, eermoord, huwelijksdwang en ontvoering naar het thuisland te voorkomen, biedt Papatya anonieme, toegankelijke hulp aan meisjes en jonge vrouwen en een opvangplek op een geheim adres met gekwalificeerde medewerkers. Papatya biedt veiligheid, psychosociale en praktische hulp.

Doelgroep

Opvang: meisjes en jonge vrouwen met een migrantenachtergrond van 13 tot 21 jaar, die bang zijn voor strafmaatregelen, ontvoering of om vermoord te worden als ze tegen de wensen en toekomstplannen van de familie in gaan.

Advies: alle mensen die in aanraking zijn gekomen met eengerelateerd geweld en huwelijksdwang en alle gevolgen ervan – de slachtoffers, vrienden of partners van slachtoffers en professionals.

Aanpak

De opvang

De opvang is een prettig huis met genoeg ruimte voor de medewerkers en de meisjes, in een buurt waar ze zo onopgemerkt mogelijk kunnen blijven. De opvang biedt 24uurs zorg door een deskundig team van vrouwen van verschillende etniciteiten. Er is altijd een professionele hulpverlener beschikbaar. Tijdens de doordeweekse drukke uren zijn er altijd twee stafleden. Het team is samengesteld uit leden met verschillende (taal)achtergronden en kunnen een interculturele aanpak garanderen. De juiste naleving van de mensenrechten staat centraal. De individualiteit van elk meisje en jonge vrouw wordt aangemoedigd en gerespecteerd.

De opvang heeft ruimte voor negen meiden/vrouwen. Dit is de maximale capaciteit, het creëren van gezinssfeer is immers een van de hoofddoelen. Meisjes en jonge vrouwen die wegelopen uit het gezin hebben vaak ambivalente gevoelens en kunnen niet omgaan met de nieuw verworven vrijheid. Om ze te helpen weer stabiel te worden en niet halsoverkop het gevaar tegemoet te rennen, is het leven in de opvang gestructureerd met een paar belangrijke regels. Iedereen die het adres aan iemand doorgeeft wordt per direct overgeplaatst naar een ander jeugdcentrum. De meisjes en jonge vrouwen worden niet alleen als slachtoffer behandeld maar als individuen met enorm veel moed en persoonlijke talenten. Papatya wil meisjes sterker maken en ze een toekomst bieden: onderwijs en carrière zijn belangrijk. De medewerkers zijn er om de meisjes te helpen met alles wat ze maar willen, om naar ze te luisteren en om hun wensen te respecteren.

De gouden regel is dat de nadruk ligt op talenten en mogelijkheden van de meisjes en niet op eventuele problemen.

Elk meisje krijgt één of twee medewerkers toegewezen die haar ontwikkeling zullen volgen en mee zullen denken over haar mogelijkheden voor de toekomst. Zij houden alle contactmomenten met het maatschappelijk werk en de familie bij. Anders dan bij onpartijdige bemiddeling staan de medewerkers openlijk achter de meisjes en proberen zij hun situatie te verbeteren, en op te komen voor hun behoeftes en rechten. Familieleden worden met hun gedrag tegen het meisje geconfronteerd en krijgen de kans na te denken en te veranderen. Positieve contacten met familieleden worden gekoesterd. Alle contacten met familieleden worden bijgewoond door medewerkers en achteraf besproken met het meisje in een één-op-één-gesprek. Om de risico's en het gevaar te beperken, worden ontmoetingen zoveel mogelijk op jeugdcentra georganiseerd. Het meeste contact vindt per e-mail of telefonisch plaats, soms bij een ander instituut. Een bewoonster moet zo lang als nodig en zo kort mogelijk blijven. Voor de beste resultaten zou niemand langer dan 8 weken moeten blijven. Als een meisje besluit terug te gaan naar huis worden duidelijke afspraken gemaakt over structureel toezicht door de autoriteiten.

Anonieme online hulpverlening

Het team van deskundigen biedt hulp aan in het Duits, Turks, Frans en Engels. De therapeuten werken met een beveiligd internetplatform om de anonimiteit en veiligheid van de bezoekers van de site te waarborgen. Ter promotie van deze dienst werd er op scholen, bij hulpverleningsinstanties en in de media bekendheid aan gegeven. Verschillende Duitse provincies financierden het project.

Resultaten

Papatya is al meer dan vijftientig jaar actief. De hoofdactiviteit is het lokaliseren en aanpakken van gaten in het zorgsysteem door middel van lobbyen, netwerken en vergroten van het bewustzijn onder autoriteiten en politici. Momenteel richt Papatya zich op problemen van jongvolwassenen en hun specifieke behoeftes. Nieuwe technologieën zoals internet worden gebruikt in de strategieën en nieuwe veiligheidsregels zijn in ontwikkeling. Voor veel meisjes is de opvang de enige manier om aan geweld te ontsnappen. Het kan een enorme opluchting zijn om afstand te voelen tussen jou en je woonplaats. Of om te weten dat je veilig bent en dat je anonimiteit gewaarborgd is. De meerderheid is positief over het interculturele team en de projectomgeving. Het is niet moeilijk je geaccepteerd en thuis te voelen en meisjes worden gestimuleerd om te participeren en samen te werken. Sommige meisjes vinden het te moeilijk om weg te zijn van huis en blijven maar een paar dagen. De meeste meisjes hebben geen moeite zich aan de regels te houden die tenslotte voor hun veiligheid zorgen. Maar soms vertoont er iemand risicovol gedrag. Dominante vriendjes zijn een zware test voor de meisjes, zeker als die vragen of ze 'uit liefde' niet toch de regels willen overtreden. De balans tussen "steunen" en "hechten" is wankel, vooral als de meisjes langer dan twee maanden blijven. De meisjes die niet terug gaan naar hun families blijven vaak jarenlang contact houden.

Basisvoorwaarden

Een team van deskundigen

Er is een team van deskundige professionals (op het gebied van pedagogie of psychologie) met goede interculturele vaardigheden nodig. Met veel specialistische kennis over geweldbestrijding, vooral op het gebied van trauma en posttraumatische situaties en de specifieke gevolgen van eengerelateerd geweld en huwelijksdwang. Verder moeten de teamleden affiniteit hebben met vrouwen- en kinderrechten. Stressmanagement en flexibiliteit zijn vereisten. Tot slot moeten de deskundigen redelijk op de hoogte zijn van de juridische regelgeving over jeugdhulpverlening en migranten.

Voldoende financiële middelen

Het programma heeft een financiële structuur nodig die een niet-bureaucratische intake mogelijk maakt en bij de intake niet kijkt naar individuele aanspraak op uitkeringen. Er moeten minimaal 260 staf-uren per week vergoed worden (=6,5 fte) (168 uur per week) en er moeten voldoende middelen zijn voor de huur van een ruim appartement. Om de kans op anonimiteit te vergroten, vindt de opvang plaats in een grotere stad plaatsvinden.

Samenwerking

Tweeledig:

- Een hechte samenwerkingspartner om als buitenpost te fungeren (voor telefoonaansluiting en postadres).
- Deelname aan een netwerk van andere organisaties uit het veld, en samenwerking met jeugdmaatschappelijk werk en de lokale politie.

Op de website staat in verschillende talen informatie voor meisjes. Op scholen en bij andere relevante organisaties die te maken hebben met de doelgroep zijn folders, minifolders (zo groot als een visitekaartje) en een poster uitgedeeld. Voor professionals is meer informatie beschikbaar.

Contact informatie

PAPATYA, c/o Jugendnotdienst,
MindenerStr. 14, D- 10589 Berlin
www.papatya.org info@papatya.org

5. Zweden – LHBT's EN EER (www.hbtheder.se)

Homo-, bi- en transgender (LHBT)-jongeren moeten erkend worden als (mogelijke) slachtoffers van eengerelateerd geweld. Ze zijn kwetsbaar door hun seksuele identiteit en zijn vaak gedwongen om onder te duiken. LHBT-jongeren lopen bovendien een verhoogd risico op achterlating, huwelijksdwang en huiselijk geweld. Veel methoden en programma's over deze onderwerpen besteden geen aandacht aan deze specifieke doelgroep. ALMAeuropa en RFSL Ungdom, de nationale vereniging voor de rechten van LHBT-jongeren, lanceerden het project "LHBT en Eer". Het project biedt speciale hulp en advies door mentoren die deskundig zijn op het gebied van LHBT-jongeren en eengerelateerd geweld en vaak zelf ook tot de doelgroep behoren. Ze hebben een training gevolgd over het werken met e-mail en chat. Via de website kunnen hulpzoekers anoniem blijven en in hun eigen tempo contact zoeken en houden.

Doelgroep

- Homoseksuele, biseksuele en transgender jongeren (16-25 jaar) die slachtoffer zijn of het risico lopen slachtoffer te worden van eengerelateerd geweld, achterlating, huwelijksdwang en/of huiselijk geweld.
- Professionals die met de primaire doelgroep werken.
- Het publiek

Aanpak

De website www.hbtheder.se (alleen nog in het Zweeds) heeft een eenvoudige, directe stijl met foto's van een aantal mentoren. Hierdoor ontstaat een gevoel van openheid en warme sfeer waar jongeren gevoelig voor zijn. Op de website kun je kiezen voor de e-mailfunctie.

Je ontvangt binnen 24 uur een antwoord, of je kunt chatten met de mentoren. Het is de rol van de mentor om de jongeren te steunen en naar de juiste hulp en instanties te begeleiden. Het is niet zijn of haar rol om de therapeut te zijn en een hechte relatie op te bouwen met de hulpzoeker. Omdat het rooster steeds wisselt, zullen de jongeren die de website bezoeken contact hebben met meerdere mentoren. Om de rol van de mentor en de vorm van hulp die de website biedt zuiver te houden is het niet mogelijk om naar een specifieke mentor te vragen. Vaak hebben jongeren het op de website voor het eerst over wat hen is overkomen. Ze vinden steun en het is toegankelijk, een plek om je verhaal te delen zonder veroordeeld te worden. Er zijn zeven mentoren geselecteerd op professionele of persoonlijke ervaring met eengerelateerd geweld en geweld tegen LHBT's. Deze mix heeft zich al bewezen omdat de mentoren elkaar kunnen helpen en verschillende expertises hebben. De mentoren bespreken de hulpzoekers en de moeilijke gevallen met elkaar en met de projectmanager en de supervisor. Dit gebeurt meestal per mail of telefonisch omdat iedereen vanuit verschillende plekken in Zweden opereert.

Hiernaast biedt de website informatie over aanbevolen 'safe houses' en andere organisaties die zich specifiek richten op eengerelateerd geweld en LHBT-jongeren. De website verwijst niet door naar reguliere opvanghuizen omdat die niet automatisch openstaan voor LHBT-jongeren, jongens of stellen. Het projectteam verwijst alleen door naar organisaties die in hun ogen goede hulpverlening bieden aan jongeren, ongeacht hun gender, seksuele identiteit of voorkeur. Om bekendheid te krijgen staat de website aangekondigd op andere websites voor LHBT-jongeren en bij organisaties die zich onder andere richten op eengerelateerd geweld. Er is informatiemateriaal gegaan naar alle middelbare scholen, jeugdverenigingen, jeugdgezondheidscentra en schoolmaatschappelijk werk in Zweden.

The mentoren

Het team van mentoren komt drie keer per jaar samen voor een tweedaagse training en voor interne evaluaties. Een professionele psycholoog wordt als supervisor aan het project verbonden en woont de teamtrainingen bij om aan groepsprocessen te werken. Het hele jaar door zijn de projectmanager en de supervisor beschikbaar voor vragen via e-mail of telefoon. De projectmanager heeft toegang tot alles wat in de mail- of chatroom gebeurt, wat betekent dat hij of zij eindverantwoordelijk is voor de website. Hiernaast is de manager verantwoordelijk voor de training en supervisie van de mentoren, de evaluaties, et cetera. De mentoren leren over de methoden van instanties zoals het maatschappelijk werk, politie en de opvang. Over werken via internet, het gescheiden houden van je persoonlijke ervaringen en de verhalen van de jongeren;. Maar ook over effectieve strategieën voor jongeren, het inschatten van risico's en LHBT, eengerelateerd geweld en huwelijksdwang. Alle mentoren krijgen een kleine bijdrage voor hun werk dat voor het grootste deel vrijwillig wordt gedaan (ongeveer € 1300 per jaar).

De website, www.hbtheder.se, is onderdeel van een groter project wat geresulteerd heeft in een onderzoeksrapport over de situatie van LHBT-jongeren die slachtoffer zijn (geweest) van eengerelateerd geweld. Het project richtte zich verder ook op bewustwording, deskundigheidsbevordering, openbare congressen, media-aandacht, et cetera.

Basisvoorwaarden

Privacy en geheimhouding

Het is cruciaal dat de website een beveiligde e-mail- en chatfunctie heeft omdat de bezoekers hun diepste gevoelens en problemen delen. De mentoren tekenden geen contract tot geheimhouding maar legden allemaal vrijwillig een eed af. Dat betekent dat de informatie uitsluitend wordt gedeeld met het team en de supervisor. Dit staat duidelijk vermeld op de website.

Voldoende financiële middelen

Er is budget nodig voor 6 trainingdagen per jaar, reiskosten, accommodatie, eten en een kleine tegemoetkoming voor de mentoren. Verder moet een projectmanager betaald worden en een deskundige supervisor ingehuurd worden. De mentoren moeten bereid zijn om bijzondere uren te werken, zoals 's nachts en in het weekend om de lijnen open te houden.

Resultaten

De website werd in oktober 2011 gelanceerd. Tot nog toe hebben elke week zeven bezoekers om hulp gevraagd. De doelgroep is moeilijk bereikbaar door het dubbele taboe. Er zal verder gezocht moeten worden naar manieren om ze te bereiken. Een groepje mentoren test momenteel nieuwe manieren om de doelgroep te bereiken uit. De reacties vanuit de doelgroep zijn positief: veel jongeren zijn op zoek naar een plek om heen te gaan of gewoon blij dat er iemand voor ze is. De mentoren kunnen helpen om veranderingen in gang te zetten. Ze moeten in staat zijn om snel te reageren, en vriendelijk en professioneel blijven tijdens de chats. Dit is een vaardigheid die tijd nodig heeft om te ontwikkelen.

Materiaal

Een rapport (in het Zweeds) over LHBT-jongeren die slachtoffer zijn (geweest) van eengerelateerd geweld, posters in verschillende maten en kaarten. Alles is kosteloos te bestellen via ALMAeuropa. De website en functionaliteiten kunnen eenvoudig overgedragen worden, de aanbevelingen moeten per land aangepast worden in verband met de verschillende juridische systemen.

Contactinformatie

ALMAeuropa, Cecilia Jarl-Åberg, Östermalmsgatan 6 114 26 Stockholm, Zweden,
cecilia@almaeuropa.org, www.almaeuropa.org en www.hbtheder.se

6 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden door de 'Flying Team against Violence' projectpartners enkele conclusies getrokken en gezamenlijk aanbevelingen gedaan. In de nationale rapporten van de projectpartners zijn de aanbevelingen te vinden die gericht zijn op de eigen nationale situatie. Deze rapporten zijn te vinden op de websites van de partners.

Onderstaande aanbevelingen zijn het resultaat van de gesprekken met zelforganisaties en NGO's en enkele beleidsmakers, de succesfactoren van good practices en de nationale onderzoeken die elke partner heeft uitgevoerd. De aanbevelingen zijn onderverdeeld in aanbevelingen voor zelforganisaties en NGO's, voor landelijke beleidsmakers en voor beleidsmakers die werken op Europees niveau. Hoe de aanbevelingen geïmplementeerd kunnen worden, wordt tijdens de nationale bijeenkomsten besproken. Deze bijeenkomsten worden van juni tot oktober 2012 gehouden met zelforganisaties, NGO's, andere stakeholders en beleidsmakers.

Tot slot formuleert het projectteam een aantal tips voor zelforganisaties en NGO's over de ontwikkeling van projecten ter bestrijding van een of meerdere schadelijke traditionele praktijken, in de nabije en verdere toekomst.

6.1 Conclusies

Het project 'Flying Team against Violence' richt zich op de preventie en bestrijding van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Drie vormen van schadelijke traditionele praktijken die een enorme impact hebben op het leven van individuen en hun het recht ontzegt om een leven te kunnen leiden dat niet voldoet aan de strenge conservatieve en patriarchale regels die de familie, gemeenschap en/of omgeving van ze eist.

In de meeste gevallen zijn de slachtoffers van dit soort geweld vrouwen en meisjes, maar niet uitsluitend. Ook mannen en jongens kunnen slachtoffer worden, met name homo's, biseksuelen en transgenders, en (jonge) mannelijke familieleden die weigeren geweld te gebruiken om 'de eer van de familie te redden'.

In de meeste partnerlanden gebeurt al veel rondom de erkenning en aanpak van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang of achterlating, maar veel kan of moet nog verbeterd of (verder) ontwikkeld worden. Wezenlijke veranderingen liggen bij de uiteindelijke mentaliteits- en gedragsverandering bij alle betrokkenen, een doorbreking van de bestaande normen en gedragspatronen.

Een belangrijke schakel in de aanpak van geweld zijn mensenrechten- en -zelforganisaties evenals NGO's. Zij staan dicht bij de problematiek en kunnen slachtoffers, omstanders (en daders) direct aanspreken, kennis en ervaring overdragen aan instanties en overheden en beleidsvoorstellen doen voor een effectieve en coherente aanpak. Een belangrijke rol die vaak ondergewaardeerd wordt en onderbelicht blijft bij overheden en instanties.

Het is deze laatste constatering die de aanleiding is geweest voor het project 'Flying Team against Violence' waarin de ervaringen en de activiteiten van zelforganisaties en NGO's centraal staan. Good practices in de verschillende partnerlanden (Cyprus, Duitsland, Nederland, Turkije en Zweden) zijn geïnventariseerd en daaruit zijn criteria voor basisvoorwaarden en succesfactoren geformuleerd en besproken met zelforganisaties en NGO's. Daarnaast is onderzoek gedaan naar het maatschappelijke debat en de aanpak in de partnerlanden van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating.

Doel van het project: van elkaar leren, kennis en ervaringen uitwisselen en het creëren van een internationaal netwerk (Europa en Turkije) om verdere samenwerking en beleidsbeïnvloeding te versterken.

Het project heeft uitgewezen dat er veel overeenkomsten zijn tussen de verschillende landen, vooral wat betreft de succesfactoren om goede resultaten te behalen en de basisvoorwaarden die nodig zijn om het werk goed uit te voeren. Dit is geen onverwachte uitkomst. Veel van de factoren hangen samen met adequaat projectmanagement. Voorbeelden van overeenkomsten met betrekking tot de activiteiten zijn: het uitvoeren van 'gevoelige' activiteiten en projecten over onderwerpen in de taboesfeer en, in mindere mate, het werken met zeer moeilijk bereikbare doelgroepen. De genoemde succesfactoren en basisvoorwaarden kwamen ook vaak overeen. Het meest genoemd werden: de bottom-up aanpak, samenwerking op alle niveaus, en meer mogelijkheden voor continuïteit en duurzaamheid (zoals financiële stabiliteit). Om de spiraal van geweld die van generatie op generatie is doorgegeven te doorbreken, is een substantiële mentaliteits- en gedragsverandering nodig. Projecten die vanuit de bovengenoemde succesfactoren en basisvoorwaarden uitgevoerd worden, hebben meer kans op goede langetermijnresultaten.

Verschillen zijn er ook. Achterlating blijkt, behalve voor de Nederlandse partnerorganisatie, in eerste instantie een onbekend begrip te zijn. De problematiek is echter wel herkenbaar voor allemaal: gedwongen remigratie van vrouwen en kinderen naar het land van herkomst (of dat van hun ouders). Daartoe gedwongen door hun echtgenoten of ouders, die hen achterlaten – vaak na een vakantie – zonder paspoort of Europese verblijfspapieren. De slachtoffers kunnen onmogelijk zelfstandig terug keren naar Europa.

In Duitsland wordt de term 'ontvoering' gehanteerd, ook als het specifiek gaat om meisjes met een migrantenafkomst die teruggestuurd worden of door hun ouders bedreigd worden met terugzending naar hun vaderland (of dat van hun ouders). Bijvoorbeeld om het gedrag van hun dochters in te binden. In Turkije wordt de problematiek achter het begrip achterlating herkend als problemen rondom interne migratie - echtgenoten die om economische redenen naar een ander deel van het land verhuizen en na verloop van tijd geen geld meer naar huis sturen.

Het grootste verschil tussen de partnerlanden blijkt echter te liggen in het gebruik van het begrip eengerelateerd geweld. In de noordelijke Europese landen (Zweden, Nederland en Duitsland) wordt het begrip eengerelateerd geweld al langere tijd gebruikt, iets wat vooral ook is afgedwongen door zelforganisaties en NGO's. De aanpak van de problemen waarnaar het begrip eengerelateerd geweld verwijst, vereist immers een specifieke aanpak. Het is echter ook altijd nog een controversieel begrip, omdat het de bestaande negatieve stigmatisering van migranten en vluchtelingen kan versterken. Er is namelijk volstrekt geen aandacht voor eengerelateerd geweld en huwelijksdwang in andere gesloten of streng conservatieve gemeenschappen zoals orthodoxe Christenen en Roma en Sinti.

In Turkije blijkt vooral bij feministische organisaties veel weerstand te bestaan tegen het begrip eengerelateerd geweld, omdat het geweld 'niets te maken heeft met eer' en niet als (juridische) legitimatie opgevoerd mag worden voor het uitoefenen van geweld. Men geeft de voorkeur aan de begrippen 'geweld tegen vrouwen' of 'schadelijke traditionele praktijken', en de nadruk ligt op de strijd tegen maatschappelijke, economische en politieke ongelijkheid van vrouwen.

Op Cyprus zijn de begrippen 'huiselijk geweld' en 'geweld tegen vrouwen' veel gangbaarder dan 'eengerelateerd geweld'. Er lijkt wel minder weerstand te zijn tegen het gebruik ervan dan in Turkije, en een van de aanbevelingen van de Cyprische organisaties is dan ook dat de overheid een heldere definitie van eengerelateerd geweld zou moeten ontwikkelen.

6.2 Aanbevelingen

Onderstaande gezamenlijke aanbevelingen zijn onderverdeeld in (aanbevelingen voor) zelforganisaties en NGO's (1), landelijke beleidsmakers (2) en beleidsmakers die op Europees niveau werken.

1. Voor zelforganisaties en NGO's

- Ontwikkel en lanceer bewustwordingscampagnes, en werk daarbij samen met andere democratische zelforganisaties en NGO's; betrek verschillende groepen en gemeenschappen bij de uitvoering van de campagnes.
- Organiseer voorlichtingsprojecten om betrokken gemeenschappen effectiever voor te lichten over hun rechten. Kennis is macht.
- Werk samen. Wissel ervaringen en informatie uit met andere organisaties die actief zijn op het gebied van schadelijke, traditionele praktijken. Voer samen een overheidslobby om meer sponsoring en middelen te genereren voor onderzoek en programmaontwikkeling door organisaties en NGO's in het veld.

2. Voor beleidsmakers op landelijk niveau

- Verzamel regelmatig nieuwe prevalentie-cijfers voor alle vormen van schadelijke, traditionele praktijken, om de omvang van de problematiek beter in kaart te brengen en beter onderbouwde beleids-, ondersteunings-, en preventieactiviteiten te kunnen ontwikkelen.
- Duidelijk is geworden dat handhavende instanties een specifieke code zouden moeten hebben voor de registratie van gevallen van eengerelateerd geweld, net zoals die er is voor haatmisdaden. Dit is de enige manier om een goed beeld van de omvang van het probleem te krijgen.
- Dien een landelijk meerjarig actieplan in ter preventie en bestrijding van alle vormen van schadelijke, traditionele praktijken, met controles op implementatie, continuïteit, doelgroep en evaluatie. Het actieplan moet bevatten:
 - Duidelijke definities van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating, en een analyse vanuit een gender- en mensenrechtenperspectief.
 - Een uitgebreid preventieprogramma, inclusief participatie van scholen, ouders en jongeren.
 - Bepalingen en wetten om slachtoffers van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating te beschermen en daders te vervolgen.
 - Een creëren of uitbreiding van een breed netwerk van alle relevante stakeholders (politie en strafrecht, zorg en opvang, gezondheidszorg, jeugdzorg, onderwijs), waarin nauwkeurig en helder de verantwoordelijkheden, taken en samenwerkingsverbanden tussen, de stakeholders is beschreven.
 - Een schets van een opvang- en hulpstructuur, die o.a. voorziet in een toereikend aantal (anonieme) opvanghuizen en crisisinterventieprogramma's verspreid over het hele land. Waarbij ook aangegeven wordt hoe voorkomen wordt dat familieleden achter de verblijfplaats van slachtoffers kunnen komen. En dat voorziet in voldoende, deskundige slachtofferhulp na (crisis)interventies (huisvesting, onderwijs, werk, kinderopvang, psychosociale hulp).
 - Een schets van het deskundigheidsaanbod/trainingaanbod en de inzet van deskundige, ervaren trainers. Onder andere zijn regelmatig terugkomende en specifieke trainingen nodig over de verschillende vormen van schadelijke, traditionele praktijken en de implicaties voor verschillende partijen, vanuit een gender- en mensenrechtenperspectief, inclusief interculturele

communicatievaardigheden en kennis over de status van verschillende groepen (gender, leeftijd, seksuele voorkeur).

- Zorg dat lokale uitvoerende instanties de actieplannen volgens afspraak implementeren. Controleer en evalueer regelmatig de voortgang.
- Zet geen immigratiebeleid of mensenhandelverboden in voor de bescherming van (potentiële) slachtoffers. Dit zal geen bescherming bieden maar de (rechts)positie van slachtoffers juist kwetsbaarder maken.
- Versterk de sociale en economische positie van vrouwen en migranten.
- Lanceer bewustwordingscampagnes:
 - Bedenk campagnes ter bevordering van gendergelijkheid en respect voor elk individu, ongeacht gender, ras of seksuele voorkeur.
 - Introduceer onderwerpen als gendergelijkheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten op scholen en universiteiten (als deel van het reguliere lesprogramma).
 - Maak gebruik van (sociale) media en andere bronnen.
- Erken de toegevoegde waarde van het (vrijwilligers-) werk van zelforganisaties en NGO's op het gebied van preventie en aanpak van schadelijke, traditionele praktijken.
 - Maak gebruik van de kennis en ervaringen van relevante zelforganisaties en NGO's bij het opstellen van een nationale aanpak en bij de bewustwordingscampagnes.
 - Organiseer herhaaldelijke uitwisselingen met zelforganisaties en NGO's over de implementatie van beleid en maatregelen ter bestrijding van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en/of achterlating.
 - Steun de organisaties met substantiële bronnen en financiële middelen. Bied ondersteuning bij het werven van fondsen. Vermijd een 'projectcultuur' met een competitieve ondertoon die effectief samenwerken bemoeilijkt.
- Onderteken en/of onderschrijf de *Council of Europe Convention on Combating all Forms of Violence against Women and Domestic Violence*, waarin alle vormen van geweld tegen vrouwen gedefinieerd zijn, en gecriminaliseerd. Inclusief alle vormen van schadelijke, traditionele praktijken. Deze conventie is het eerste rechtsgeldige instrument in Europa dat een compleet juridisch kader biedt om alle vrouwen te beschermen tegen alle vormen van geweld. Cyprus en Nederland hebben de conventie nog niet eens ondertekend.

3. Voor Europese beleidsmakers

- Vorm een werkgroep voor het uitvoeren van een Europees onderzoek naar de prevalentie van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Bevorder (inhoudelijk) onderzoek en beleidsontwikkeling op de onderwerpen eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating op Europees niveau.
- Ontwikkel een Europese aanpak voor de preventie en bestrijding van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating om tot een Europees beleid te komen.
- Stel een protocol op voor de verslaggeving, het terughalen en de (juridische) hulpverlening na achterlating, voor alle Europese landen.
- Vraag lidstaten om nationale actieplannen te ontwikkelen over alle vormen van schadelijke traditionele praktijken.
- Zorg dat alle vrouwen, ongeacht hun rechtspositie, toegang hebben tot effectieve bescherming en dat een verblijfsvergunning wordt verleend aan alle in het land verblijvende slachtoffers van schadelijke traditionele praktijken uit derde landen.
- Zorg dat alle leden van de Raad van Europa de *Convention on Combating all Forms of Violence against Women and Domestic Violence* ondertekenen en ratificeren.

7 Adressen organisaties project Flying Team Against Violence

ALMAeuropa

Östermalmsgatan 6
114 26 Stockholm
Zweden

cecilia@almaeuropa.org & eduardo@almaeuropa.org
www.almaeuropa.org

Mediterranean Institute of Gender Studies

46 Makedonitissas Avenue
P.O.Box 24005
Nicosia 1703
Cyprus

christina@medinstgenderstudies.org
www.medinstgenderstudies.org

Papatya/TDF

Postfach 41 02 66
12112 Berlin Germany

info@papatya.org
www.papatya.org

Bağımsız Kadın Derneği

Mesudiye Mahallesi Cemalpaşa Caddesi No: 110/3
Mersin
Türkiye

mersin_bkd@hotmail.com

Stichting Welsaen

Jufferstraat 4
1508 GE Zaanstad
Nederland

annelies.jansen@welsaen.nl
info@welsaen.nl
www.welsaen.nl

Stichting Kezban

Markenlaan 1
1355 BA Almere
Nederland

info@stichtingkezban.nl
www.stichtingkezban.nl

MOVISIE

Catharijnesingel 47

Postbus 19129

3501 DC Utrecht

Nederland

p.snelders@movisie.nl & h.bakker@movisie.nl

info@movisie.nl

www.movisie.nl

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken